

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2024

Jakub Vaníček

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Motiv volby „menšího zla“ v 1. kole volby prezidenta
České republiky 2023 a jeho dopad na volební výsledek**

Bakalářská práce

Autor práce: Jakub Vaníček

Studijní program: Politologie a veřejná politika

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Stauber, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.
4. Při přípravě této práce autor použil za účelem analýzy dat programy IBM SPSS Statistics 23 a Microsoft Excel. Za účelem dosažení co nejvyšší kvality textu v anglickém jazyce autor použil programy DeepL Translate a Grammarly. Po použití těchto nástrojů/služeb autor obsah podle potřeby zkontroloval a upravil a přebírá plnou odpovědnost za obsah publikace.

V Praze dne 28. dubna 2024

Jakub Vaníček

Bibliografický záznam

VANÍČEK, Jakub. *Motiv volby „menšího zla“ v 1. kole volby prezidenta České republiky 2023 a jeho dopad na volební výsledek*. Praha, 2024. 54 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jakub Stauber, Ph.D.

Rozsah práce: 76 726 znaků (včetně mezer)

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá strategickým hlasováním v prvním kole volby prezidenta České republiky 2023. V teoretické části autor popisuje základní koncepty strategického hlasování a psychologický vliv volebních systémů na rozhodování voličů. Hlavním cílem práce je zjistit, v jaké míře se strategické hlasování vyskytovalo v prvním kole volby prezidenta ČR 2023. Za tímto účelem je v praktické části analyzován dataset Naše společnost 2022 - listopad zpracovaný CVVM Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Analyzovaný dataset tvoří 901 respondentů, podíl strategických voličů byl zkoumán na očištěném vzorku sestávajícím z 492 respondentů. V tomto vzorku bylo identifikováno 5,89 % strategických voličů. Tento výsledek byl seznán jako srovnatelný s výsledky zahraničních výzkumů na toto téma. Z analýzy vyplývá, že strategičtí voliči považují postup jimi voleného kandidáta do druhého kola volby za srovnatelně důležité, jako upřímní voliči. Dle dostupných dat byl Andrej Babiš identifikován jako kandidát, který díky strategickému hlasování získal v prvním kole volby prezidenta ČR 2023 vyšší množství hlasů. V práci jsou vytyčeny limity výzkumu, jež omezují zobecnitelnost získaných výsledků. Jedná se o první práci, jež se snaží strategické hlasování zkoumat na konkrétních tuzemských prezidentských volbách, což je shledáno jako její hlavní přínos. Závěrem je doporučen další výzkum této problematiky.

Abstract

This bachelor thesis focuses on strategic voting in the first round of the presidential election of the Czech Republic in 2023. In the theoretical part, the author describes the basic concepts of strategic voting and the psychological influence of electoral systems on voter's decision-making. The main goal of the thesis is to discover the extent to which strategic voting occurred in the first round of the presidential election in the Czech Republic in 2023. For this purpose, the Naše společnost - 2022 listopad dataset processed by CVVM Sociologického ústavu Akademie věd ČR is analysed in the practical part. The analysed dataset consists of 901 respondents, the share of strategic voters was measured on an adjusted sample comprised of 492 respondents. In this sample, a share of 5,89% strategic voters has been identified. This result has been recognised as comparable with the results of foreign research on this topic. The analysis indicates that strategic voters consider the advance of their chosen candidate to the second round of the election to be of similar importance as

sincere voters. From the available data, Andrej Babiš has been identified as the candidate who received a higher number of votes in the first round of the 2023 presidential election thanks to strategic voting. The thesis outlines the limitations of the research, which limit the ability to generalise the collected results. This is the first paper seeking to examine strategic voting in specific domestic presidential elections, which is acknowledged as its main contribution. Finally, further research on the topic is recommended.

Klíčová slova

strategická volba, menší zlo, volby, první kolo, prezident, Česká republika

Keywords

strategic voting, lesser evil, election, first round, president, Czech Republic

Title/název práce

The motive of choosing the „lesser evil“ in the first round of the Election of the President of the Czech Republic 2023 and its impact on the result

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu doktoru Stauberovi za jeho ochotu a trpělivé vedení mé práce. Poděkovat bych chtěl také Nele Hamáčkové za metodologickou konzultaci. V praktické části byla využita data, jež vznikla v rámci projektu NPO „Národní institut pro výzkum socioekonomických dopadů nemocí a systémových rizik,“ č. LX22NPO5101, financovaného Evropskou unií - Next Generation EU (MŠMT, NPO: EXCELES). Děkuji tedy i všem, kteří se na tvorbě datasetu jakkoliv podíleli.

Obsah

Úvod	8
1. Teoretická část	11
1.1 Strategická volba	11
1.1.1 Dosavadní výzkum strategického hlasování	13
1.2 Volební systémy a jejich psychologický vliv na rozhodování voličů	14
1.2.1 Většinové volební systémy	15
1.2.2 Poměrné volební systémy	17
1.2.3 Semiproporční volební systémy	18
1.2.4 Smíšené volební systémy	18
1.2.5 Pojednání o nutnosti informovanosti voličů závěrem	19
1.3 Hypotézy	19
2. Metodologie	21
2.1 Soubor dat	21
2.2 Nástroje analýzy	24
2.3 Cíl výzkumu	24
2.4 Operacionalizace	24
2.5 Výchozí situace	26
2.5.1 Kandidatura na funkci prezidenta České republiky 2023	26
2.5.2 Volební modely	27
2.5.3 Výsledek prvního kola volby prezidenta České republiky 2023	31
3. Praktická část	32
3.1 Volební model dle zpracovávaného datasetu	32
3.2 Průměrná míra přijatelnosti kandidátů	33
3.2.1 Analýza hodnocení nevoličů	35

3.3 Strategičtí voliči.....	37
3.3.1 Příprava vzorku	37
3.3.2 Identifikace strategických voličů.....	39
3.3.3 Analýza strategických voličů.....	39
3.3.4 Analýza hodnocení strategických voličů.....	42
3.3.5 Vliv strategické volby na jednotlivé kandidáty	42
3.4 Shrnutí a diskuse výsledků výzkumu	44
Závěr.....	47
Summary.....	47
Použitá literatura.....	49

Úvod

Poté, co byla roku 2012 v České republice zákonem zavedena přímá volba prezidenta (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, nedatováno), se v roce 2013 konaly první prezidentské volby, v nichž byl prezident volen přímo občany ČR. Od té doby v zemi proběhly, včetně těch konajících se roku 2023, troje regulérní prezidentské volby. Ve všech třech případech vzbudila možnost zvolit si hlavu státu velký zájem veřejnosti, což můžeme sledovat nejen v diskusích ve veřejném prostoru a v médiích, ale také na volební účasti, která je v porovnání s ostatními druhy voleb v České republice poměrně vysoká.

Prezident České republiky je volen dvoukolovým volebním systémem, který prozatím v každém případě vedl k uskutečnění druhého kola voleb. Z prvního kola tak vždy postoupili dva kandidáti, kteří v něm získali nejvyšší počet hlasů. S ohledem na přítomnost prvního kola, ze kterého postoupí pouze dva kandidáti, začali někteří kandidáti v kampani před prezidentskými volbami hovořit o strategických aspektech dvoukolové volby prezidenta. V kampani před volbami roku 2023 varovalo několik kandidátů před volbou takzvaného „menšího zla“ (ČTK, 2022; Fischer, 2023; CNN Prima News, 2023).

Vyčerpávající pojednání o definici volby menšího zla nalezne čtenář ve stati této bakalářské práce, pro účel úvodu práce zde však zjednodušeně vysvětlím, že jako volič, který volí menší zlo, je mnou vnímán ten, který nedá hlas svému nejpreferovanějšímu kandidátovi, jelikož se obává, že by tím svůj hlas vyplýval. Namísto toho se rozhodne hlasovat pro kandidáta, kterého preferuje méně, ale domnívá se, že má větší šanci na postup do druhého kola. Volbu menšího zla lze označit jako jeden z projevů strategického hlasování. Zatímco pojem „volba menšího zla“ je čímsi, co bylo využíváno spíše v ne odborných diskusích, pojem „strategické hlasování“ je poměrně pevně akademicky ukotven.

Jedním z kandidátů, který od volby menšího zla ve své kampani odrazoval, byl Pavel Fischer. Ten 6. ledna 2023, tedy zhruba týden před prvním kolem prezidentských voleb, na své oficiální webové stránky a sociální sítě Facebook, Instagram, Youtube a tehdejší Twitter umístil krátké video, kde se právě touto problematikou zabýval. Fischer zde prohlásil, že v poslední době slychal, že by voliči měli volit menší zlo anebo se při rozhodování měli řídit průzkumy. Označil to však za manipulaci svobodné volby a vybídl občany, aby volili podle svého nejlepšího svědomí a aby volili srdcem (Fischer, 2023). O volbě menšího zla se zmiňoval i v závěru předvolební debaty na zpravodajském televizním kanále CNN Prima

News, opět ve spojení s manipulací svobodné volby. Znovu vybídl voliče, aby volili dle svého nejlepšího svědomí a aby volili srdcem (CNN Prima News, 2023).

Dalším kandidátem, který o motivu volby menšího zla hovořil, byl Marek Hilšer. Na jeho tiskové konferenci, která se konala 19. prosince 2022, mnozí očekávali, že Hilšer oznámí své odstoupení od kandidatury. To na této tiskové konferenci však vyloučil. „Po kolikáté už musíme volit menší zlo?“ (ČTK, 2022) ptal se zde Hilšer řečnický. Tvrdil, že voliči nemohou očekávat změnu, pokud budou nadále opakovat stejnou chybu spočívající v pokračování ve volbě menšího zla. Vybídl občany, aby se přestali zabývat zlem, ať už je menší nebo větší a jednoduše ho nevolili (ČTK, 2022).

O motivu menšího zla se zmiňoval i Karel Diviš. Ten tak, stejně jako Pavel Fischer, učinil v rámci závěrečného proslovu v předvolební debatě na kanále CNN Prima News. Vybídl zde voliče, aby volili svým srdcem, na základě své intuice. Svou řeč zakončil těmito slovy: „... pokud totiž budete uvažovat o tom, že budete volit menší zlo, tak budete stále volit jen zlo. Já bych si přál, abychom všichni tentokrát volili v prezidentské volbě dobro.“ (CNN Prima News, 2023).

Pohled na volební modely výzkumných agentur a ústavů v období před prvním kolem voleb (Ipsos, 2022; Median, 2022; STEM 2023) může ve čtenáři vzbudit domněnku, že se tito kandidáti snažili voliče od takzvané volby „menšího zla“ odradit zejména kvůli tomu, že právě oni jakožto kandidáti s nižšími předvolebními preferencemi v důsledku tohoto jevu mohli některé hlasy ztratit.

Cílem mé bakalářské práce bude zjistit, jaký dopad mělo strategické hlasování a potažmo i motiv volby menšího zla dopad na první kolo volby prezidenta České republiky v roce 2023. Budu se zabývat tím, jak často ke strategickému hlasování docházelo a zda se v určitých demografických skupinách vyskytovalo častěji než v jiných. Dalším z cílů této práce bude identifikovat kandidáty, kteří v důsledku tohoto jevu na množství obdržených hlasů „benefitovali“ – tedy identifikovat ty, kteří díky strategické volbě obdrželi více hlasů, než kdyby všichni voliči hlasovali „upřímně“. Zároveň bude cílem identifikovat ty kandidáty, kteří naopak ze stejného důvodu hlasy ztráceli. Vytyčených cílů plánuji dosáhnout prostřednictvím kvantitativních metod výzkumu, zpracována za tímto účelem budou data výzkumného oddělení CVVM Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Konkrétně se jedná o dataset Naše společnost 2022 - listopad, jež představuje nejaktuálnější soubor dat CVVM validní pro tuto problematiku. V teoretické části práce budou představeny

základní koncepty týkající se strategického hlasování. Zaměřím se také na různé volební systémy a jejich psychologický dopad na rozhodování voličů.

Problematikou volebního chování a strategickou volbou se dlouhodobě zabývá kupříkladu mezinárodní odborný časopis *Electoral Studies*. Autoři článků zde často analyzují strategické rozhodování voličů v jednotlivých volbách. Konkrétním příkladem takového článku může být *Not-so-strategic voters: Evidence from an in situ experiment during the 2017 French presidential election*, jehož autorkami jsou Baujardová a Leboňová (2022). Tato práce se zaměřila na strategické hlasování během prezidentských voleb ve Francii roku 2017.

V České republice se strategickým hlasováním zabýval Lukáš Hájek (2015) článkem *Strategické hlasování při volbách do Senátu Parlamentu České republiky*. Jeho práce se zabývala tím, zda je možné pozorovat v České republice v rámci dvoukolového volebního systému efekty strategického hlasování. K zodpovězení této otázky zde byla využita data z voleb do Senátu Parlamentu ČR (Hájek, 2015). Jedná se o článek, který se mé práci tematicky blíží, zabývá se však volbami do jiné funkce. Domnívám se, že volby do Senátu Parlamentu ČR nelze s volbami prezidenta ČR srovnávat. Z geografického hlediska dále stojí za zmínku článek *Strategic Voting in Slovak Regional Elections of 2013 and 2017: Evidence for Duverger's Law in Elections of Presidents of Regional Self-Government?*, jehož autorem je Pavel Maškarinec (2018). Autor zde sledoval strategické hlasování při volbě slovenských županů. I tato práce se však od té mé výrazně liší. Platí tedy teze, že mnou vymezeným tématem se prozatím žádná odborná práce nezabývala.

Fakt, že má bakalářská práce přinese hlubší vhled do problematiky, která v tuzemské odborné literatuře prozatím není podrobněji zkoumána, a to i přesto, že se jedná o téma poměrně hojně diskutováno veřejností, vnímám jako její hlavní přínos. Jak již bylo zmíněno, motiv volby menšího zla byl ve veřejné debatě vyzdvihován i samotnými prezidentskými kandidáty a nelze vyloučit, že se tak nestane i v nadcházejících prezidentských volbách. Závěry mé práce mohou do této debaty vnést objektivní data. Bude tak možné zjistit, do jaké míry stála argumentace zmiňovaných kandidátů na pravdě či naopak pouze na dojmech. Práce pak může sloužit jako podnětný materiál do dalších voleb, a to nejen těch prezidentských.

1. Teoretická část

1.1 Strategická volba

Strategická volba je pojem, který byl akademiky zkoumán již mnohokrát a předmětem zkoumání je i nadále. David P. Myatt (2007) hovoří o základní podstatě strategické volby v kontextu pluralitního volebního systému. Pokud se voliči nabízí tři nebo více možných kandidátů, může se volič rozhodnout pro volbu jednoho z očekávaných favoritů voleb namísto zvolení svého nejvíce preferovaného kandidáta za účelem co největšího ovlivnění volebního výsledku svým hlasem. Tato forma strategické volby není ničím, co by pro volební studia bylo nové. Sledovat v praxi jsme ji mohli například v senátních volbách amerického státu New York roku 1970. Dle Myatta (2007) zde již mohl být vidět strategický přeliv hlasů mezi voliči dvou liberálních kandidátů Richarda L. Ottingera a Charlese E. Goodella za účelem porážky konzervativního kandidáta Jamese L. Buckleyho. Efekt zde však nebyl dostačující a Buckley v těchto volbách zvítězil (Myatt, 2007).

Důležitou ideou v problematice strategické volby, či strategického hlasování, jak také budu tento jev v mé práci označovat, je snaha zamezit vyplývání voličova hlasu (Aldrich a kol., 2018). Zmíněný kolektiv autorů ve stejném titulu představuje také jednu z definic strategické volby. Jedná se podle nich o výběr toho nejlepšího kandidáta z hlediska očekávaného užitku voličova hlasu v případě, že existují více než dva kandidáti. Voliči, kteří volí strategicky, tak v některých případech nevolí svého nejvíce preferovaného kandidáta. Místo toho volí například až druhého nejvíce preferovaného kandidáta za účelem toho, aby jejich hlas co nejlépe přispěl k ovlivnění volebního výsledku (Aldrich a kol., 2018). Opakem těchto strategických voličů jsou dle Aldricha a kol. (2018) takzvaní upřímní voliči, v anglickém jazyce *sincere voters*, kteří volí svého nejvíce preferovaného kandidáta bez ohledu na okolnosti a následky tohoto rozhodnutí. Teorie diskutovaná v tomto odstavci staví na myšlence, že strategičtí voliči chtějí maximalizovat užitek a zároveň minimalizovat riziko volby, což vychází z obecné teorie minimaxu představené matematikem Johnem von Neumannem (Von Neumann & Morgenstern, 1944). Naopak upřímní voliči jednoduše volí toho, kdo se jim zamlouvá nejvíce.

Problematika *sincere* a *insincere voters* neboli upřímných a neupřímných voličů může být také sledována v rovině dilematu strategického a expresivního motivu. Pokud se volič řídí expresivním motivem, hlasuje tak, aby vyjádřil svůj politický názor. Naopak pokud

se volič řídí strategickým motivem, hlasuje tak, aby z vlastní perspektivy vylepšil výsledek volebního výsledku (Baujard & Lebon, 2022).

Vrátím se nyní ještě krátce ke snaze o zamezení vyplývání hlasu ve volbách. Známým zastáncem teze *wasted vote*, kterou bychom do českého jazyka mohli přeložit jako promarněný hlas, je Maurice Duverger. Ten tvrdí, že v případech, kdy v rámci systému prosté většiny a jednoho hlasovacího lístku působí tři strany, si voliči uvědomí, že pokud své hlasy dávají třetí straně, jsou zbytečné. Z tohoto plyne přirozená tendence voličů přesouvat jejich hlasy k menšímu zlu ze dvou protivníků za účelem zamezení úspěchu většího zla (Fisher, 1973 dle Duvergera). Koncept *wasted vote* je v politologii dobře známý a často rozebíraný. Behn a Vaupel (1984) formulují různé výsledky, které mohou pro voliče zatíženého tímto dilematem z volby vzejít, a to konkrétně ve dvou různých situacích. V obou situacích má volič na výběr ze tří kandidátů a v obou z nich má volič stejné preference: preferuje kandidáta A, zároveň by ale preferoval vítězství kandidáta B na úkor kandidáta C. V situaci číslo 1 kandidát A nemá šanci na vítězství ve volbách, v situaci číslo 2 naopak šanci má. Z těchto situací mohou pro voliče vzejít různé výsledky, které autoři klasifikují od nejlepšího po nejhorší. Scénář, v němž se volič rozhodne volit kandidáta, jehož nepreferuje nejvíce, ale má na rozdíl od jeho nejvíce preferovaného kandidáta větší šanci zvítězit a volič se tak může vyhnout vyplývání svého hlasu, označuje Áron Kiss (2015) za nejčastější typ strategického hlasování.

Gary W. Cox (1997) je názoru, že strategické hlasování je fenoménem prakticky stejně starým jako volby samotné. Jeho definice strategické volby pro volby prostou většinou se takřka shoduje s definicemi zmíněnými výše:

Volička, jejíž oblíbený kandidát má malou šanci na vítězství, si všimne, že mezi dvěma favority volby má jednoho, kterého preferuje nad druhým. Následně se volička racionálně rozhodne zvolit preferovaného kandidáta ze dvou favoritů namísto toho, aby volila svého celkového favorita, protože taková volba by měla mnohem menší šanci na ovlivnění volebního výsledku (s. 71).

Rozhodnutí volit strategicky nemusí vycházet pouze ze snahy o co největší ovlivnění volebního výsledku voličovým hlasem. Strategická volba se může odvíjet i od toho, jak moc chce volič zamezit vítězství subjektu, který je pro něj nežádoucí (Antunes, 2010).

Součástí problematiky strategické volby je také takzvaný *bandwagon* efekt. Tento efekt sledujeme, když se voliči rozhodnou pro zvolení kandidáta, který je očekávaným vítězem daných voleb (Blais a kol., 2016). Motivacemi, jež stojí za *bandwagon* efektem se

zabývá například Mortonová a Ou (2015). Jako opak *bandwagon* efektu lze vnímat *underdog* efekt. Základní idea *underdog* efektu spočívá v tom, že se voliči naopak rozhodnou pro zvolení kandidáta, který by měl dle očekávání volby prohrát (Schmitt-Beck, 2016). Výsledky zkoumání naznačují, že *bandwagon* efekt může být nežádoucí (Morton & Ou, 2015). S cílem zamezit podobným efektům dochází v některých zemích k zákazu předvolebních průzkumů (Blais a kol., 2016). V České republice platí zákaz zveřejňování předvolebních průzkumů počínající tři dny před prvním dnem volby prezidenta (Zákon č. 275/2012 Sb., 2012).

Byť se jednotliví autoři v definici strategické volby částečně liší, základní shodu můžeme sledovat v tom, že se strategičtí voliči nerozhodují pouze na základě svých politických přesvědčení, ale že do jejich rozhodovacího procesu zasahují i další faktory.

Přesnou definici strategické volby, se kterou budu pracovat v této bakalářské práci, jsem si stanovil sám, vychází však z definic, jež byly citovány v této kapitole.

Domnívám se, že strategicky volil takový jedinec, kterému se ze všech kandidátů nejvíce zamlouval kandidát A. Kandidát A měl však z pohledu jedince nízkou šanci na získání mandátu. Z toho důvodu tak jedinec raději zvolil kandidáta B, kterého hodnotil méně pozitivně, nežli kandidáta A, ale v porovnání s ním měl kandidát B větší šanci získat mandát.

V konkrétním případě prvního kola volby prezidenta České republiky 2023 tedy dle mé definice volil strategicky takový volič, který nevolil svého nejvíce preferovaného kandidáta, jelikož očekával, že nepostoupí do druhého kola a namísto toho volil jiného kandidáta, kterého preferoval méně, ale očekával jeho postup do druhého kola. Snaha zjistit, jak často se tento jev ve volbách projevoval, je samotným jádrem výzkumného problému mé bakalářské práce.

1.1.1 Dosavadní výzkum strategického hlasování

Jak již bylo zmíněno, k výzkumu, který by se zaměřil na výskyt strategického hlasování na konkrétních prezidentských volbách v České republice zatím nedošlo. V některých jiných zemích však podobné výzkumy uskutečněny byly. V této podkapitole se proto zaměřím na stručný rozbor dvou článků, jež se zabývají výskytem strategického hlasování v dvoukolových prezidentských volbách.

Plutowski a kol. (2021) zkoumal strategické hlasování v kontextu prezidentských voleb v Brazílii, které se uskutečnily roku 2018. Volba prezidenta zde probíhá stejným

dvoukolovým systémem, jako v České republice. Autoři zde pomocí vlastního výzkumu vypořizovali dva typy strategického hlasování, oba spadaly do kategorie *weak to strong* – hlasy voličů spadající do této kategorie se z různých důvodů přesouvaly od „slabých“ kandidátů k těm „silným“. Autoři odhadují, že přibližně 7,8 % voličů hlasovalo touto strategií (Plutowski a kol., 2021). Dalším cílem práce bylo zjistit u jakých respondentů je uchýlení se k strategické volbě nejvíce pravděpodobné. Pozitivní souvislost s tendencí ke strategickému hlasování byla vypořizována s vyšším dosaženým vzděláním. Další faktor, se kterým byla vypořizována pozitivní souvislost, je voličova důvěra ve vlastní předpověď výsledku prvního kola (Plutowski a kol., 2021). Čím více tedy volič věřil, že dokáže odhadnout, jak první kolo dopadne, tím větší byla pravděpodobnost, že bude volit strategicky. Tyto dva prediktory nejsou jedinými, které byly autory v rámci výzkumu vypořizovány, domnívám se však, že právě ty, které jsem výše zmínil, jsou pro tuto práci podstatné.

Baujardová a Lebová (2022) se za pomoci experimentu vykonaného *in situ* zaměřily na prezidentské volby ve Francii roku 2017. I zde se prezident volí stejně, jako v České republice. V tomto případě kandidovalo 11 osobností a čtyři z nich měli objektivní šanci na zvolení. Autorky ve zkoumaném vzorku objevily 6,98 % voličů, kteří volili strategicky a neupřímně (Baujard & Lebon, 2022). Podíl strategicky hlasujících voličů je zde tedy srovnatelný s tím, který Plutowski a kol. (2021) vypořizovali v Brazílii.

Ani jeden z výše zmíněných výzkumů tedy nevypořizoval vysoký podíl strategických voličů.

1.2 Volební systémy a jejich psychologický vliv na rozhodování voličů

Rozhodnutí, komu dá volič svůj hlas při volbách, může ovlivnit poměrně vysoké množství faktorů. Na jeden z nich se zaměřím v této kapitole. Jedná se o faktor odlišnosti různých volebních systémů. Každý z nich totiž staví kandidáty i voliče do rozdílné situace, což může mít psychologický vliv na rozhodování voličů. Jak je navíc zřejmé z podkapitoly 1.1 Strategická volba, zmínky o konkrétních volebních systémech bývají také někdy součástí definic strategické volby. Uvádí totiž jakýsi kontext, který je pro zkoumání celé problematiky důležitý.

V této kapitole proto stručně klasifikuji základní volební systémy a zaměřuji se na jejich psychologický vliv na rozhodování voličů. K tomuto účelu bude využita primárně publikace *Volební systémy* z roku 2009, jejíž autory jsou Chytilík, Šedo, Lebeda a Čaloud.

1.2.1 Většinové volební systémy

Ve většinových volebních systémech jsou všechny mandáty na úrovni volebního obvodu přidělovány jedné kandidátní listině. Autoři zmiňují, že tento systém bývá někdy označován jako absolutní většinový systém. Pod tuto skupinu spadá například systém *first past the post* či dvoukolové hlasování (Chytilík a kol., 2009).

V rámci systému *first past the post* neboli systému prvního v cíli, probíhá pouze jedno kolo hlasování a mandát v něm získává vítěz tohoto jediného kola, bez ohledu na většinu, které dosáhl (Chytilík a kol., 2009). Jedním z efektů tohoto volebního systému, který může mít psychologický vliv na rozhodování voličů je fakt, že při těchto volbách velké množství hlasů není převedeno na mandáty a stávají se z nich tak takzvané *wasted votes* (Chytilík a kol., 2009 dle Reynoldse a kol.). Jakýkoliv hlas, který není pro subjekt, jež se stane vítězem voleb, totiž není převeden na mandát a některými voliči tak může být vnímán jako zbytečný.

Strategické účinky ve většinových volebních systémech jsou zkoumány i na okresní úrovni hlasování. Bochsler (2017) eviduje strategický efekt, jež ve vysoce konkurenčních obvodech vede k poklesu množství hlasů získaných menšími stranami. V některých případech tento efekt mohl vést ke ztrátě až 15 % hlasů.

Pozoruhodný předpoklad věnující se četnosti výskytu strategického hlasování v systému prosté většiny představuje Cox (1997). Tento předpoklad staví na tom, jak moc je volební klání vyrovnané. Tvrdí, že čím více je jasné, že určitý subjekt ve volbách zvítězí, tím je menší tlak na voliče, aby volili strategicky. Naopak čím méně jasný je volební výsledek, tím více cítí voliči potřebu volit efektivně (Cox, 1997). Čím větší tedy mají voliči pocit, že jejich hlas ovlivní volební výsledek, tím více cítí potřebu se svým hlasem taktizovat.

Dvoukolový systém hlasování je rozdělen na několik variant na základě počtu kandidátů, kteří se druhého kola účastní. Jednou z těchto variant je i takzvaný dvoukolový systém s uzavřeným druhým kolem. Zde musí vítěz v prvním kole získat nadpoloviční většinu hlasů a pokud se tak nestane, rozhoduje o vítězi druhé kolo, do kterého postupují dva nejlepší kandidáti z prvního kola (Chytilík a kol., 2009). Dvoukolový systém s uzavřeným druhým kolem je pro nás zajímavý primárně z toho důvodu, že právě tento systém je využit pro volbu prezidenta České republiky. Zároveň je v České republice také využíván pro volby do Senátu.

Cox (1997) je názoru, že kandidáti, kteří se v předvolebních průzkumech vyskytují na čtvrtém a nižším místě, bývají v tomto volebním systému prostřednictvím strategického

hlasování v prvním kole často devastováni. Pokud je elektorát dostatečně velký, nemá žádný volič orientovaný na výsledek žádný důvod k tomu, aby volil kandidáty, kteří se vyskytují na čtvrtém či nižších místech, jelikož je jasné, že tito kandidáti nemají šanci na úspěch (Cox, 1997). Autor píše také o tendenci voličů opouštět preferovaného kandidáta v prvním kole v případě, že má tento kandidát velkou šanci na postup do druhého kola. V takovém případě se mohou někteří voliči rozhodnout strategicky volit takového kandidáta, o kterém se domnívají, že bude pro jejich preferovaného kandidáta nejslabším soupeřem ve druhém kole. Může se tak stát, že volič v prvním kole svůj hlas dá tomu kandidátovi, kterého ze tří favoritů na postup do druhého kola preferuje nejméně (Cox, 1997). Autor zde však také zdůrazňuje riskantnost takového rozhodnutí. Může se stát, že kandidáta, od kterého se očekává, že do druhého kola postoupí, z výše uvedeného důvodu opustí až příliš velké množství voličů a ten tak nezíská dostatečný počet hlasů pro postup dál (Cox, 1997).

Efekty dvoukolového hlasování se v práci *Strategické hlasování při volbách do Senátu Parlamentu České republiky* zabýval Lukáš Hájek (2015). Parafrazuje zde tvrzení Giovanniho Sartoriho, že volič je ke strategické volbě tlačěn až ve druhém kole (Hájek, 2015 dle Sartoriho 2001). Podle Sartoriho tedy zásadní psychologický vliv na rozhodování voličů v prvním kole dvoukolového systému pozorovat nemůžeme. Opačného názoru je Cox. Podle něj hlasuje volič strategicky již v prvním kole (Hájek, 2015). Jak již bylo zmíněno, Cox zdůrazňuje to, že volič uvažuje nad tím, jací dva kandidáti se v druhém kole utkají. Za tímto účelem se může volič v prvním kole rozhodovat strategicky tak, aby docílil odpovídajících podmínek pro druhé kolo voleb (Hájek, 2015). Mezi politickými vědci tedy v této problematice pozorujeme nejednotný postoj. Hájek (2015) ve své práci zmiňuje další výzkumy, které dávají za pravdu spíše Coxovu tvrzení. Sám Hájek však pomocí vlastního empirického výzkumu, který se zabýval daty z voleb do Senátu České republiky, Coxovy předpoklady zpochybnil. Naopak v případě českých senátních voleb potvrdil Sartoriho hypotézu o absenci strategického hlasování v prvním kole (Hájek, 2015). Z předložené literatury tedy není jasné, zda dvoukolový volební systém má či nemá zásadní psychologický vliv na rozhodování voličů. Výzkum zabývající se volbami do Senátu České republiky nás může vést k hypotéze, že strategické hlasování v prvním kole volby prezidenta České republiky 2023 nevypozorujeme, já se o tom však hodlám přesvědčit vlastním zkoumáním.

1.2.2 Poměrné volební systémy

V těchto volebních systémech jsou mandáty na úrovni volebního obvodu děleny v souladu s poměrem hlasů mezi jednotlivými kandidátními listinami (Chytilík a kol., 2009). V České republice je tento volební systém využíván nejen pro volby do Poslanecké sněmovny, ale také i pro volby do krajských a obecních zastupitelstev. Poměrným volebním systémem se u nás volí také do Evropského parlamentu. I tyto volební systémy jsou nadále děleny, pro účel mé práce však nepovažuji za důležité se tímto dělením podrobněji zabývat.

Pozastavím se zde však u faktoru uzavírací klauzule, který v poměrných volebních systémech figuruje. Jedná se totiž o faktor, který může hrát v rozhodování voličů poměrně velkou roli. Uzavírací klauzule představuje stanovené procento hlasů, kterou strany při volbách musí překročit. Pokud se jim to nepodaří, nejsou připuštěny k rozdělování mandátů (Chytilík a kol., 2009). V případě, že dá volič svůj hlas straně, která tuto klauzuli nepřesáhne, může být takový hlas někým považován za vyplývaný, jelikož nepřispěl k zisku žádného mandátu. Je tak možné se domnívat, že přítomnost uzavírací klauzule může mít psychologický vliv na rozhodování voličů. Podporou takového tvrzení je například článek Romana Chytilka (2005) v němž autor připouští hypotézu, že se při volbách do Evropského parlamentu roku 2004 část voličů rozhodla volit strategicky a opustila kandidátní listiny, které neměly šanci přesáhnout pětiprocentní uzavírací klauzuli. Ztracených hlasů bylo v tomto případě zhruba 12,5 % (Chytilík, 2005).

Vlivem uzavírací klauzule na voličské rozhodování se zabýval i Tomáš Lebeda v publikaci *Voliči a volby 2006*. Představuje zde předpoklady o tom, že přítomnost uzavírací klauzule může vést ke strategické volbě (Lebeda a kol., 2007). Strategická volba v tomto případě představuje rozhodnutí nevolit stranu, u které není jisté, že překoná zmíněnou uzavírací klauzuli. Místo toho se očekává přesun těchto voličů ke stranám, u kterých je přesazení klauzule jisté anebo alespoň pravděpodobnější. Pro některé voliče může být přítomnost uzavírací klauzule i důvodem pro neúčast ve volbách. Tento jev Lebeda (2007) zkoumal prostřednictvím dotazníkového šetření, přestože v práci přiznal jisté limity této metody. Respondentů se tázal, zda by při volbách do Poslanecké sněmovny volili stejnou stranu jak v případě existence uzavírací klauzule, tak v případě její absence. Na tuto otázku 88,7 % dotázaných odpovědělo tak, že by stále volili tu stejnou stranu. Pouze 4,1 % by zvolilo jinou stranu, zbytek respondentů odpověděl, že neví (Lebeda a kol., 2007). Tato data naznačují, že jistý vliv na rozhodování voličů uzavírací klauzule vliv má, neměl by však být příliš signifikantní. Podobně tyto výsledky interpretuje i sám Lebeda (2007). Zde je však

nutné vzít v potaz i fakt, že od sběru dat pro tento výzkum již uběhlo poměrně hodně času a musíme tak vyzdvihnout, že postoje respondentů a potažmo i celé populace České republiky se od té doby mohly měnit.

1.2.3 Semiproporční volební systémy

Mnohé ze systémů, které do této skupiny spadají, nabízí voličům možnost použít více než jeden hlas. Jedná se o systém neomezeného hlasování, systém omezeného hlasování a systém kumulovaného hlasování. V případě těchto volebních systémů voliči disponují větším množstvím hlasů a mohou je udělovat různým kandidátům. V systému kumulovaného hlasování je dokonce možné udělit více hlasů jednomu kandidátovi (Chytilík a kol., 2009). Situace, v níž má volič možnost operovat s větším množstvím hlasů, může utvářet širší pole pro taktizování a různé strategické úvahy.

Zde také považuji za vhodné zmínit spojitost mezi semiproporčním volebním systémem a Karlem Janečkem – mužem, který neúspěšně usiloval o účast právě ve volbě prezidenta České republiky 2023. Karel Janeček je propagátorem volební metody nazývané D21, někdy známé také jako „Janečkova metoda“. Tato metoda by umožňovala voličům využít více hlasů a také by nabízela možnost hlasovat proti (Institut H21, nedatováno). Propagační video k této metodě mimochodem vyzdvihuje, že díky této metodě voliči nebudou muset volit menší zlo (Institut H21, 2019). Zmínku o menším zle najdeme i na webových stránkách této metody:

Pokud máme jediný hlas, často si vybereme kandidáta, který nám není úplně sympatický, ale má podle průzkumů šanci porazit kandidáty, které si zásadně nepřejeme. A to často na úkor kandidátů, které považujeme za nejlepší, ale bojíme se, že by náš hlas propadl. (Institut H21, nedatováno).

1.2.4 Smíšené volební systémy

Tento volební systém přiděluje část mandátů podle většinového systému a část mandátů podle poměrného volebního systému. I pod tuto skupinu spadá množství subkategorií. Jednou z nich je i takzvaný segmentovaný systém, v němž volič jedním hlasem volí stranickou kandidátní listinu a druhým hlasem volí individuální kandidáty (Chytilík a kol., 2009). I zde lze diskutovat o větším vlivu volebního systému na strategické rozhodování při výběru kandidáta, smíšené volební systémy však pro účel této práce nepředstavují důležité téma.

1.2.5 Pojednání o nutnosti informovanosti voličů závěrem

Závěrem této kapitoly je třeba zmínit, že výskyt strategického hlasování bývá podnícen informovaností voličů. Mnohé z výše zmíněných vlivů na rozhodování voličů staví na předpokladu, že se voliči orientují v předvolebních průzkumech, vědí, jaký je očekávaný volební zisk jednotlivých kandidátů a jsou srozuměni s pravidly daného volebního systému. Vyšší pravděpodobnost ke strategické volbě zaznamenal Schlegel a kol. (2023) u jedinců disponujících přesnými informacemi, dostatkem kognitivních zdrojů k jejich zpracování a schopností rozpoznat potenciální přínosy strategického hlasování. O tom, že voliči, kteří jsou zobrazení v modelu, na němž autor představuje strategické rozhodování v jednom z volebních systémů, jsou vysoce informováni, píše Cox (1997).

Ve volebních systémech obsahujících uzavírací klauzuli je zase povědomí o existenci klauzule potřebným předpokladem k tomu, aby měl tento jev na voliče psychologický vliv (Lebeda a kol., 2007). „Pokud by voliči pětiprocentní klauzuli neznali, těžko bychom mohli předpokládat, že s jejím mechanickým efektem kalkulují a že ho při své volbě zohledňují“ (Lebeda a kol., 2007, s. 27). Ve výzkumu, jež Lebeda (2007) ve svém textu zmínil, znalo správnou výši uzavírací klauzule při volbách do Poslanecké sněmovny ČR pouze 53,7 % respondentů.

Považuji tedy za vhodné poznamenat, že ne všichni voliči jsou dostatečně informováni a některých z nich se tak výše zmíněné vlivy nemusí týkat.

1.3 Hypotézy

V této podkapitole bude čtenář seznámen s hypotézami, jejichž platnost bude v praktické části práce testována.

První hypotéza, kterou budu v práci testovat, se zaměřuje na numericky vyjádřený výskyt strategických voličů ve zkoumaném vzorku. Očekávaný podíl strategických voličů je stanoven na základě výsledků výzkumů prvních kol prezidentských voleb v Brazílii roku 2018 (Plutowski a kol., 2021) a Francii 2017 (Baujard & Lebon, 2022), jež byly představeny v předchozí podkapitole. Tato hypotéza staví na premise, že v České republice budeme v roce 2023 pozorovat srovnatelný podíl strategických voličů, jako v Brazílii roku 2018 a Francii v roce 2017. Znění hypotézy je následující:

Hypotéza 1. Ve zkoumaném vzorku se nevyskytuje více než 10 % strategických voličů.

Problematika strategického hlasování však vzbuzuje množství dalších otázek, které mám v plánu v mé bakalářské práci zodpovědět. První z nich je otázka, zda je možné vypořádat strategické hlasování častěji u jakékoliv konkrétní skupiny. Zkoumat tak v tomto ohledu budu základní demografická kritéria.

Hypotéza 2. Ve zkoumaném vzorku strategických voličů figuruje konkrétní skupina, jež je zde zastoupena nadprůměrně.

Tazatelé se respondentů ptali na poměrně široké spektrum otázek. Respondenti byli mimo jiné dotazováni na to, jak moc je pro ně důležité, aby jimi volený kandidát postoupil do druhého kola volby. S tím se pojí hypotéza číslo 3. Ta staví na předpokadu, že strategičtí voliči kladou větší důraz na postup jimi voleného kandidáta do druhého kola, než voliči, kteří volí upřímně.

Hypotéza 3. Postup voleného kandidáta do druhého kola volby je více důležitý pro vzorek strategických voličů než pro vzorek upřímných voličů.

Následovat bude snaha zjistit, jak strategická volba ovlivnila volební výsledky jednotlivých kandidátů. Získal někdo v důsledku strategického hlasování nezanedbatelně vyšší množství hlasů? A naopak, ztratil někdo v důsledku strategického hlasování nezanedbatelné množství hlasů? Pro tuto problematiku byla stanovena hypotéza 4 vycházející z mediálních vyjádření kandidátů Pavla Fischera, Marka Hilšera a Karla Diviše. Hypotéza 5 byla stanovena na základě předpokladů prezentovaných podkapitole 1.1 Strategická volba, jež hovoří o tendenci strategických voličů přiklánět se k silnějším kandidátům (Cox, 1997; Blais a kol., 2016; Aldrich a kol., 2018).

Hypotéza 4. Kandidáti, kteří se ve volebních modelech nacházeli na čtvrtém či horším umístění, dle dostupných dat obdrželi od strategických voličů méně hlasů, než kdyby strategičtí voliči hlasovali pro své nejvíce preferované kandidáty.

Hypotéza 5. Kandidáti, kteří se ve volebních modelech nacházeli na prvním až třetím umístění, dle dostupných dat obdrželi od strategických voličů více hlasů, než kdyby strategičtí voliči hlasovali pro své nejvíce preferované kandidáty.

Dále mě bude zajímat, jaké osobnosti hodnotili nejvíce pozitivně ti respondenti, kteří uvedli, že prezidenta volit v prvním kole rozhodně nepůjdou. Občany, kteří se rozhodli nejít volit, lze totiž vnímat jako ty, kteří se rozhodli ono menší zlo nevolit. Obzvláště tak platí u těch respondentů, kteří nejvíce pozitivně hodnotili osobnosti, jež se nakonec prvního kola volby prezidenta České republiky 2023 nezúčastnily. Níže uvedená hypotéza staví na

předpokladu, že očekávání budoucí nevoliči hodnotili nejvíce pozitivně osobnost, která se prvního kola volby prezidenta ČR 2023 nakonec nezúčastnila.

Hypotéza 6. Ve zkoumaném vzorku nevoličů je jako nejvíce přijatelná hodnocena osobnost, která se nezúčastnila prvního kola volby prezidenta ČR 2023.

2. Metodologie

V následující kapitole představím soubor dat a metodologické postupy, jimiž budu data zkoumat. Jednat se bude o kvantitativní metody výzkumu. V původní tezi bakalářské práce bylo zmíněno, že v práci budou využity základní metody inferenční statistiky. Jak se však čtenář později dozví, vzorek strategických voličů dostupný ke zkoumání bude poměrně malý. Právě z důvodu nedostatečné velikosti vzorku tak metody inferenční statistiky v práci použity nebudou. Namísto toho bude využita deskriptivní statistika. Čtenář zde také bude seznámen s kontextem prvního kola volby prezidenta ČR 2023.

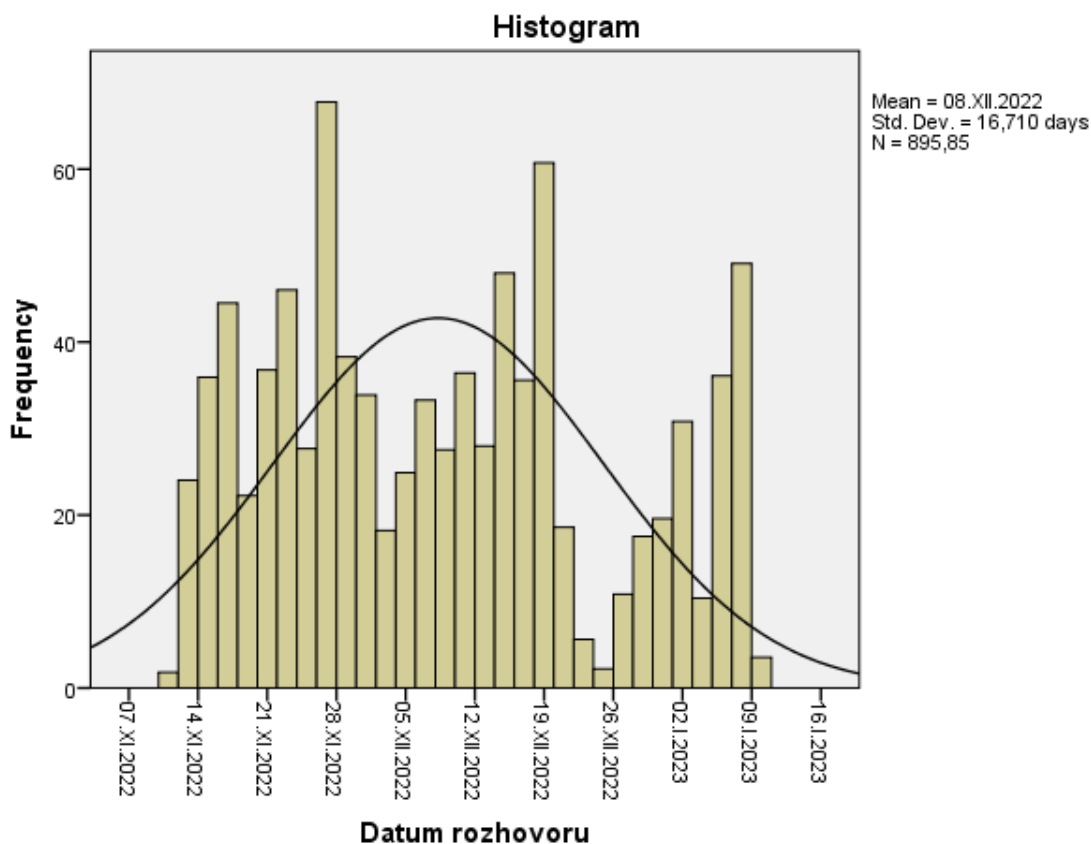
2.1 Soubor dat

Výzkum bude proveden za pomoci již vypracovaného datasetu, který podrobím své vlastní analýze. Pro tento účel jsem po konzultaci s vedoucím práce zvolil dataset s názvem Naše společnost 2022 - listopad¹. Průzkum provedl výzkumný tým CVVM Sociologického ústavu Akademie věd České republiky. Sběr dat proběhl od 11. listopadu 2022 do 9. ledna 2023 prostřednictvím standardizovaného dotazování. Aby měl čtenář práce možnost si udělat konkrétní obraz o tom, kdy přesně byli jednotliví respondenti v tomto časovém období dotazováni, přikládám níže histogram, jež tyto údaje obsahuje.

---

¹ Jednou z podmínek využití tohoto datasetu pro výzkumné účely je zákaz jeho další distribuce. Z tohoto důvodu nemohu poskytnout původní dataset a mnou zpracovanou verzi jako přílohu práce. Čtenář má však i přesto možnost mnou vykonaný postup prostudovat. Příloha práce č. 1 obsahuje okomentovaný syntax, jež byl při analýze v softwaru SPSS využit. Data, s nimiž jsem pracoval, jsou dostupná na vyžádání (viz <https://doi.org/10.14473/CSDA/TLLRYK>). Tento postup byl zvolen po konzultaci s nejmenovaným pracovníkem ČSDA a vedoucím práce.

Graf 1. Histogram proměnné „datum rozhovoru“

Cases weighted by Váha podle ČSÚ: VZD_NUTS2, Věk_NUTS2, Pohlaví_KRAJ, VSO_Věk, VZD_Věk

Zdroj: Autor

Průměrné datum rozhovoru bylo 8. prosince 2022. Fakt, že je v názvu datasetu obsažen měsíc listopad, může být pro čtenáře mírně zavádějící. Tato skutečnost totiž může vyvolat dojem, že dotazování bylo ukončeno již v listopadu. Jak však vidíme, skutečnost je jiná a velká část dat byla sbírána až po konci měsíce listopad. Některé rozhovory navíc proběhly až v lednu, tedy jen krátce před samotným prvním kolem volby prezidenta ČR 2023. Z dostupných datasetů se tak jedná o ten nejvíce aktuální.

Dotázáno bylo celkem 901 respondentů, kteří reprezentovali obyvatelstvo České republiky starší 15 let (Tabery a kol., 2022). Součástí datasetu tedy byli i respondenti bez volebního práva, v otázkách týkajících se prezidentských voleb jsou však respondenti filtrováni na základě minimálního dosaženého věku 17 let, tento faktor tak žádným způsobem neruší mé zkoumání.

Během výběru vzorku byly využity základní kvótní znaky: pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání. CVVM označuje soubor za reprezentativní, jelikož jeho složení odpovídá základní populaci (Tabery a kol., 2022). Vzorek dat považuji za validní primárně z toho

důvodu, že byl sesbírán pracovníky tak uznávané instituce, jakou je CVVM Sociologického ústavu AV ČR.

Dataset je anonymní a nevnímám tak v tomto ohledu žádné etické otázky, kterými by bylo třeba se zabývat.

Množství otázek, na které byli respondenti v rámci sběru dat pro dataset Naše společnost 2022 - listopad dotázáni, je poměrně vysoké. Vedle kvótních otázek a dotazů týkajících se volby prezidenta České republiky se respondenti tázali respondentů na jejich celkovou spokojenost se svým životem, spokojenost se současnou politickou situací v ČR či na potenciální volby do Poslanecké sněmovny. Dataset celkem obsahuje přes dvě stě proměnných.

V otázkách spojených s volbou prezidenta ČR 2023 operuje dataset s 18 různými osobnostmi:

1. Andrej Babiš.
2. Jaroslav Bašta.
3. Hynek Blaško.
4. Tomáš Březina.
5. Karel Diviš.
6. Pavel Fischer.
7. Marek Hilšer.
8. Karel Janeček.
9. Lumír Láska.
10. Libor Michálek.
11. Danuše Nerudová.
12. Petr Pavel.
13. Denisa Rohanová.
14. Milan Rokytko.
15. Ivan Smetana.
16. Josef Středula.
17. Pavel Trávníček.
18. Tomáš Zima.

Respondenti přirozeně nebyli nuceni odpovídat na všechny otázky. Z toho důvodu se v datasetu setkáme i s hodnotami, které představují odpovědi „nevím“, „odmítl odpovědět“ a další podobné.

2.2 Nástroje analýzy

Jelikož se jedná o kvantitativní výzkum, k analýze dat je třeba využít příslušný statistický software. Za tímto účelem byl vybrán software IBM SPSS Statistics 23. K pomocným výpočtům pak bude použit program Microsoft Excel.

2.3 Cíl výzkumu

Jak již bylo zmíněno, hlavním cílem výzkumu je zjistit, v jaké míře se strategické hlasování objevovalo v prvním kole volby prezidenta České republiky 2023. Tento údaj pak bude možný srovnat s výsledky zkoumání z Brazílie a Francie. Identifikování strategických voličů mi umožní je nadále analyzovat. Dalším cílem výzkumu je zjistit, jak strategické hlasování ovlivnilo volební výsledky jednotlivých kandidátů. Ve výzkumu se v úvodu krátce zaměřím také na nevoliče, zde bude mým cílem objevit osobnosti, které jsou mezi nimi nejvíce preferované.

Výše zmíněných cílů mám v plánu dosáhnout pomocí rozhodování o platnosti šesti hypotéz, jež byly prezentovány v podkapitole 1.3 Hypotézy.

Zde také považuji za vhodné zmínit výzkumnou otázku, jež stojí v mé tezi bakalářské práce, kterou jsem se nakonec rozhodl v práci nezabývat. Tato otázka zněla následovně: „Lze motiv volby „menšího zla“ vysledovat častěji u konkrétní skupiny voličů s vyhraněným názorem na nějakou z aktuálních problematik?“. Důvodem k vyřazení této otázky z výzkumu byl jednak fakt, že velikost zkoumaného vzorku by mi hledání odpovědi značně ztížila a také pak skutečnost, že cesta za dosažením ostatních cílů práce je obsáhlejší, než bylo při tvorbě teze očekáváno. Má práce i bez zaměření na tuto výzkumnou otázku citelně přesahuje minimální rozsah bakalářské práce a já jsem se tak rozhodl věnovat větší pozornost ostatním cílům výzkumu.

2.4 Operacionalizace

Aby bylo možné mnou sledovanou problematiku měřit, je potřeba provést operacionalizaci zkoumaného problému. Za tímto účelem zde nejdříve zopakuji definici strategické volby, se kterou v mé práci operuji.

Domnívám se, že strategicky volil takový jedinec, kterému se ze všech kandidátů nejvíce zamlouval kandidát A. Kandidát A měl však z pohledu jedince nízkou šanci na získání mandátu. Z toho důvodu tak jedinec raději zvolil kandidáta B, kterého hodnotil méně pozitivně, nežli kandidáta A, ale v porovnání s ním měl kandidát B větší šanci získat mandát.

Tuto definici lze do měřitelné podoby převést poměrně snadno. Pomohou mi k tomu následující dvě otázky z datasetu:

1. „Přečtu Vám jména jednotlivých prezidentských kandidátů. U každého mi, prosím, řekněte nakolik je pro Vás jako prezident nepřijatelný, nebo přijatelný?“
2. „Pokud k volbám půjdete, kterého kandidáta budete volit?“

U první otázky byli respondenti vyzváni k tomu, aby jednotlivé osobnosti hodnotili na škále 0 až 10, kdy hodnota 0 = „zcela nepřijatelný“ a hodnota 10 = „zcela přijatelný“. Respondenti měli také možnost odmítnout na tuto otázku odpovědět, říci, že neví, anebo že daného kandidáta neznají. V případě druhé otázky nám respondenti svou odpověď dávají najevo, koho z nabízených osobností mají v plánu volit. I zde měli možnost odmítnout odpovědět, říci, že neví, anebo že nebudou volit žádnou z osob, které byly tazatelem nabízeny.

Získané odpovědi na první zmíněnou otázku nám odhalí, kterou osobnost jako kandidáta na prezidentskou funkci jednotliví respondenti preferují nejvíce. Díky odpovědím na druhou zmíněnou otázku budu moci ověřit, zda respondenti hodlají svého nejvíce preferovaného kandidáta skutečně volit. Pokud zjistím, že respondent plánuje volit jiného kandidáta než toho, kterého hodnotí pro roli prezidenta jako nejvíce přijatelného, považuji ho za jedince, který splnil operacionalizovanou definici strategické volby. Takové respondenty pak mohu označit za strategické voliče. Naopak respondenty, kteří plánují volit takového kandidáta, kterého zároveň hodnotili nejvyšší známkou, považuji za upřímné voliče.

Při poskytování odpovědí na otázku č. 1 byli respondenti požádáni, aby na stejný dotaz odpověděli u osmnácti různých osobností, přičemž měli na výběr „pouze“ stupnici od 0 do 10. Byť taková stupnice může působit jako vyčerpávající, je nutno se zamyslet nad skutečností, že respondenti museli odpovědět vícekrát, než kolik možností měli na výběr. Z toho důvodu přirozeně mohlo docházet k tomu, že respondenti hodnotili větší množství osobností stejnou hodnotou. Situace, kterou lze pro účely mého výzkumu považovat za problematickou, nastala v případě, kdy respondenti z tohoto důvodu nedefinovali kandidáta, jehož považovali za nejvíce přijatelného. Pro jednodušší pochopení si toto uveďme na příkladu. Respondent X udělil všem osmnácti osobnostem hodnotu od 0 do 10. Nejvyšší hodnocení, které udělil, bylo 8. Hodnocení 8 však neudělil jediné osobě, ale hned dvěma či více osobám. Z poskytnutých dat tak nelze objektivně určit, jakého kandidáta respondent X považuje pro roli prezidenta za nejvíce přijatelného. Jelikož nám tento údaj chybí, není

možné ho pak porovnávat s odpovědí na otázku 2, tedy koho hodlá volit. Pro účely zachování objektivity výsledků jsem se tak rozhodl tyto respondenty při rozlišování strategických a upřímných voličů ze svého zkoumání vyřadit.

Výše zmíněná situace není jediným případem, kdy není možné jasně určit respondentova nejvíce preferovaného kandidáta. Někteří respondenti dali všem kandidátům hodnocení 0. Někteří respondenti na tuto otázku odmítli odpovědět anebo u všech osmnácti kandidátů uvedli, že neví anebo je neznají. Stejně tak pro mé zkoumání nejsou ideální ti respondenti, kteří podobnými neurčitými způsoby odpověděli na otázku 2. I tyto respondenty jsem tak při rozlišování strategických a upřímných voličů rozhodl ze zkoumání vyřadit.

Při zkoumání, zda lze voliče označit za strategického, či nikoliv, jsem se tedy zabýval výhradně těmi respondenty, u nichž v datasetu nechybělo žádné z potřebných dat a bylo možné jasně určit, kterou osobnost považují za nejvíce přijatelnou a kterého kandidáta plánují volit.

2.5 Výchozí situace

Tato podkapitola se bude stručně věnovat výchozí situaci prvního kola volby prezidenta ČR 2023. Cílem je představit čtenáři práce, jaké osobnosti na prezidenta nakonec kandidovaly a jak si stály v předvolebních průzkumech.

2.5.1 Kandidatura na funkci prezidenta České republiky 2023

Třetí přímá volba prezidenta České republiky byla vyhlášena předsedou Senátu Parlamentu České republiky prostřednictvím rozhodnutí o vyhlášení volby prezidenta republiky ze dne 27. června 2022. Termín prvního kola byl tímto stanoven na pátek a sobotu 13. a 14. ledna 2023 (Vystrčil, 2022).

Po dvou volebních obdobích prezidenta Miloše Zemana bylo jasné, že se prezidentem bude muset stát někdo jiný než on, jelikož Ústava ČR nedovoluje být zvolen prezidentem tři volební období po sobě. Dveře tak byly otevřeny pro množství nových osobností, které své kandidatury na pozici nejvyššího ústavního činitele republiky postupně oznamovaly.

Oficiálně zaregistrovaných kandidátů nakonec bylo celkem devět. V datasetu Naše společnost 2022 - listopad tak vidíme i jména kandidátů, kteří se nakonec volby nezúčastnili. Konkrétně se jedná o tyto osobnosti: Hynek Blaško, Tomáš Březina, Karel Janeček, Lumír

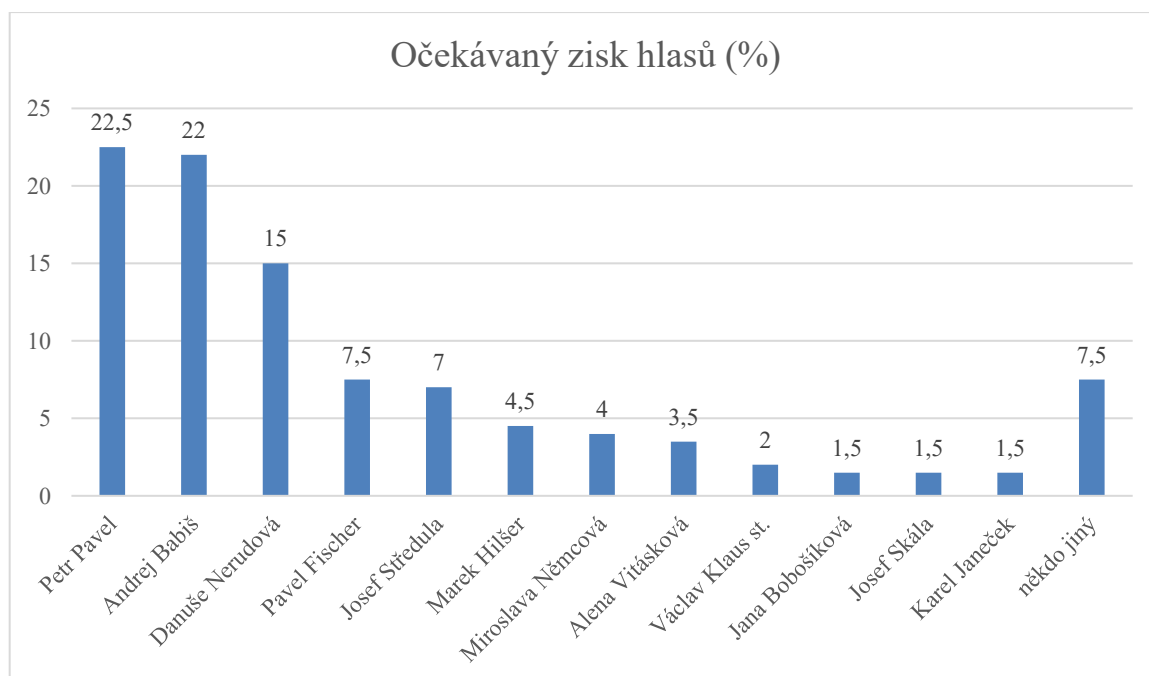
Láska, Libor Michálek, Denisa Rohanová, Milan Rokytka, Ivan Smetana a Pavel Trávníček. Přesto, že nebyly přímou součástí voleb, budou tyto osobnosti v mém zkoumání hrát roli.

Jeden z oficiálně zaregistrovaných kandidátů, konkrétně Josef Středula, se své kandidatury 9. ledna 2023, tedy jen několik dní před prvním kolem prezidentských voleb, vzdal. Voleb se proto nakonec zúčastnilo osm oficiálně zaregistrovaných kandidátů. Jmenovitě to byli Andrej Babiš, Jaroslav Bašta, Karel Diviš, Pavel Fischer, Marek Hilšer, Danuše Nerudová, Petr Pavel a Tomáš Zima (Ministerstvo vnitra České republiky, 2023).

2.5.2 Volební modely

Vzhledem k tomu, že tato práce pojednává o strategickém hlasování, považuji za důležité představit zde strategický kontext volební situace, jehož součástí jsou i předvolební průzkumy. Vývoj voličských preferencí bude pokryt od října roku 2022, tedy zhruba tři měsíce před prvním kolem voleb. Využity za tímto účelem budou volební modely výzkumných společností Median a Ipsos. Při pohledu na jednotlivé grafy si můžeme povšimnout, že některé volební modely předpokládaly kandidaturu i některých osobností, které se nakonec voleb nezúčastnily.

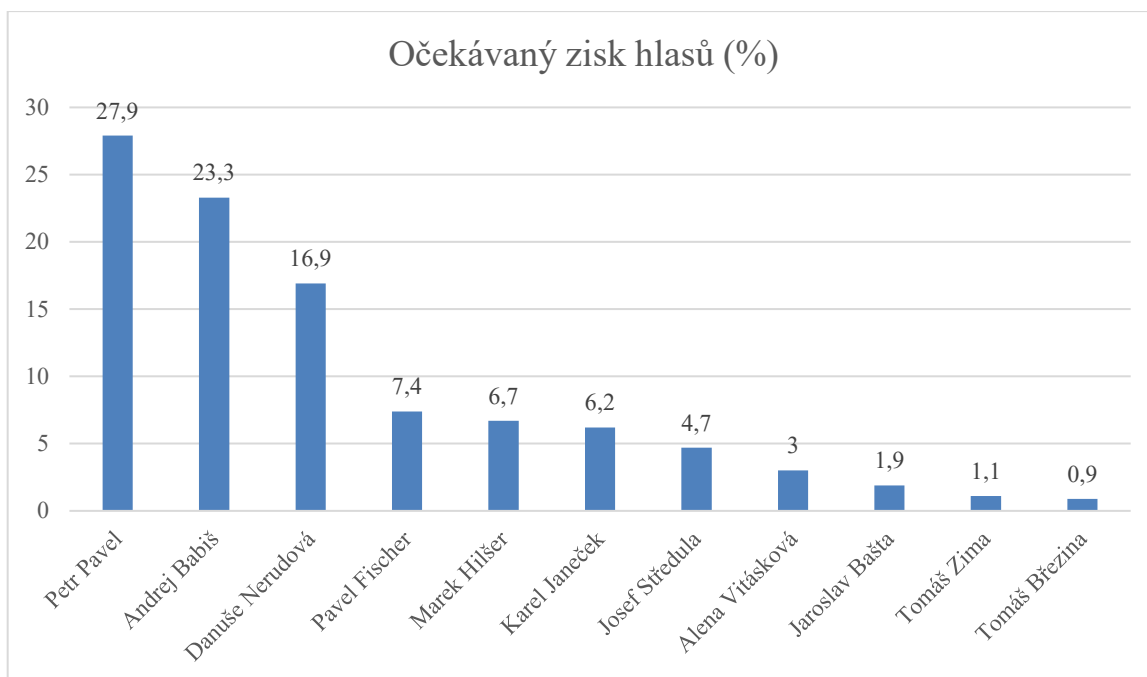
Graf 2. Model výzkumné agentury Median, data sbírána od 1. do 31. října 2022

N = 1005

Zdroj: Median, 2022a

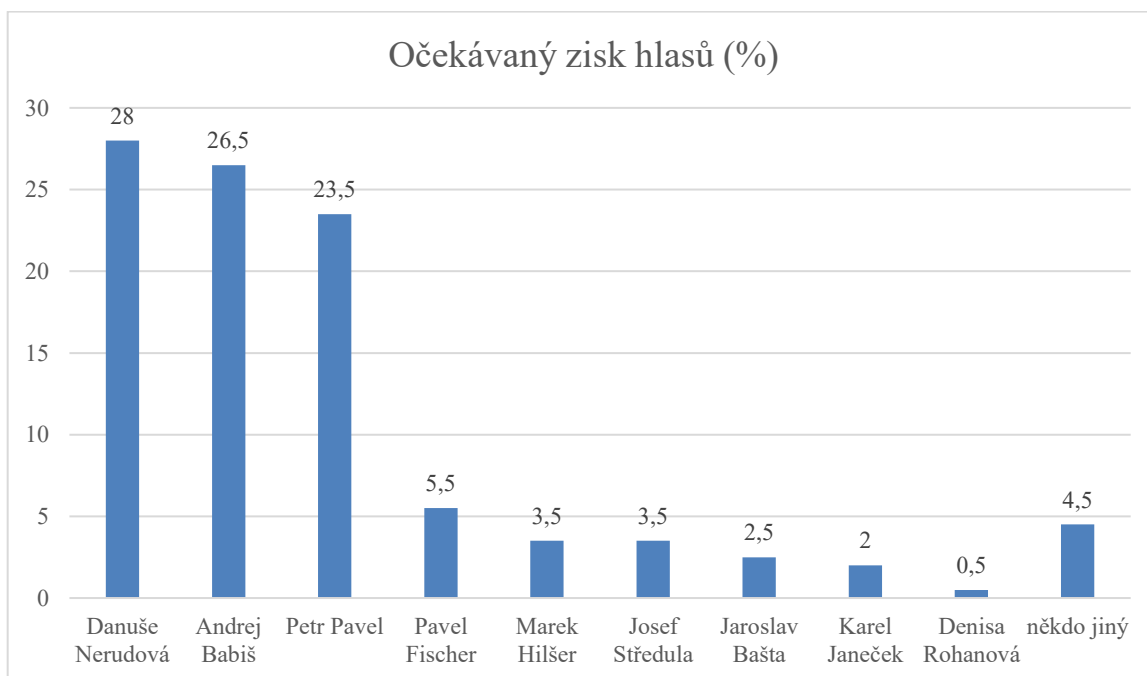
Graf 3. Model výzkumné společnosti Ipsos, data sbírána od 7. do 12. října 2022

N = 1026

Zdroj: Ipsos, 2022a

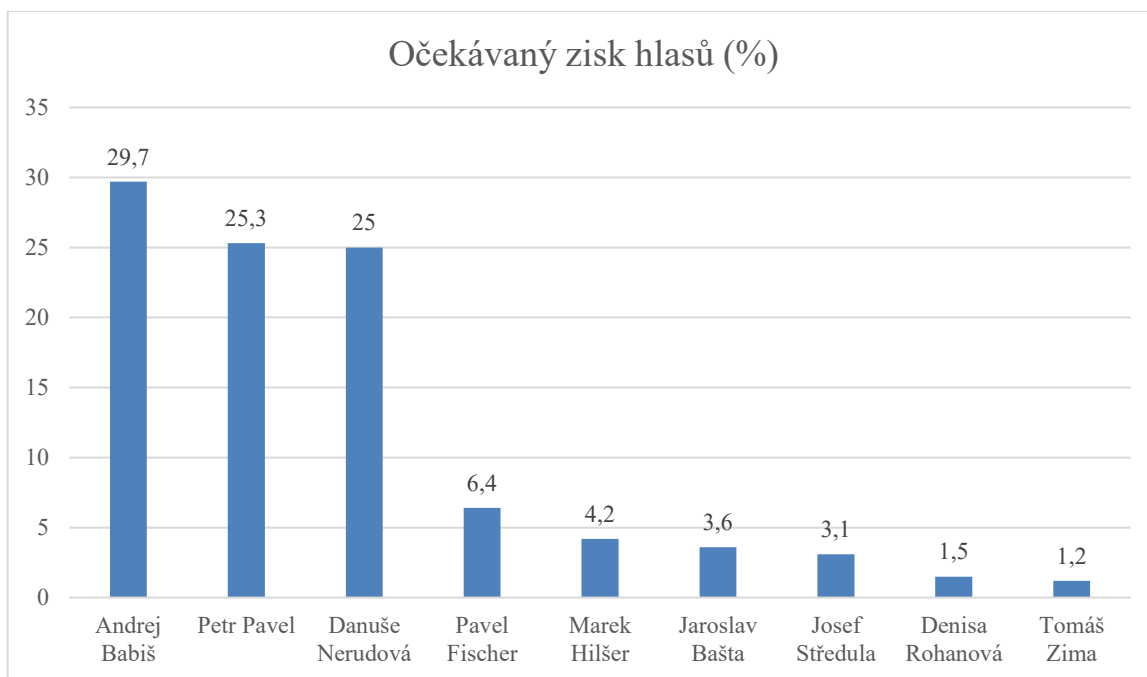
Graf 4. Model výzkumné agentury Median, data sbírána od 9. listopadu do 7. prosince 2022

N = 1010

Zdroj: Median, 2022b

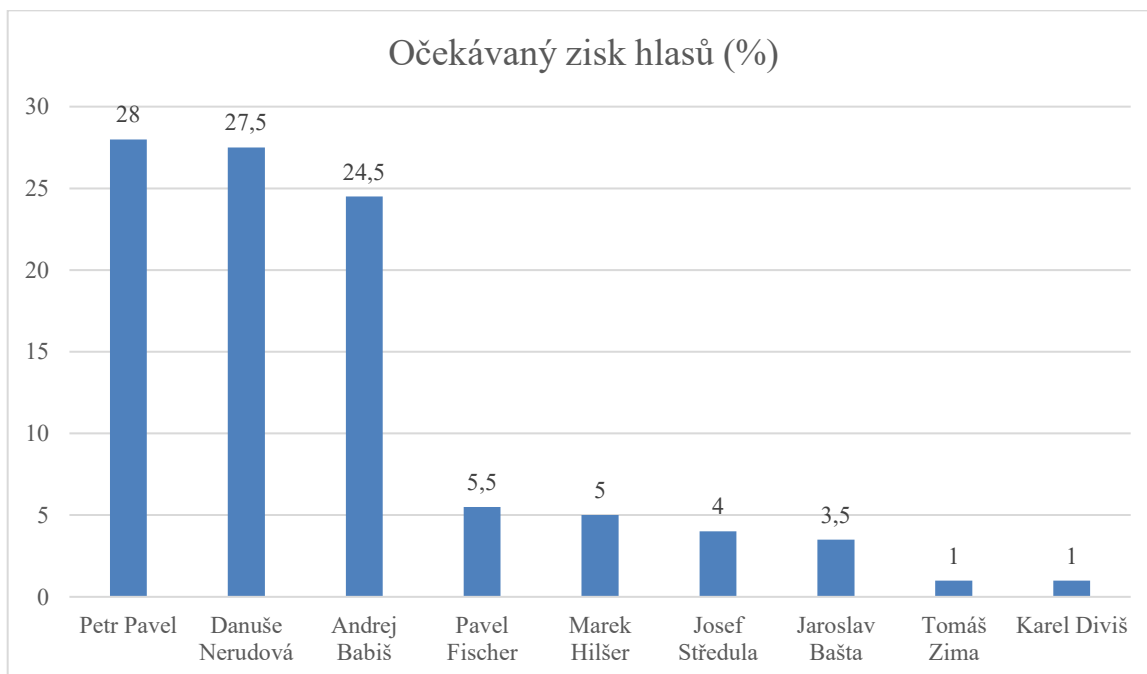
Graf 5. Model výzkumné společnosti Ipsos, data sbírána od 25. do 28. listopadu 2022

N = 1009

Zdroj: Ipsos, 2022b

Graf 6. Model výzkumné agentury Median, data sbírána od 8. do 19. prosince 2022

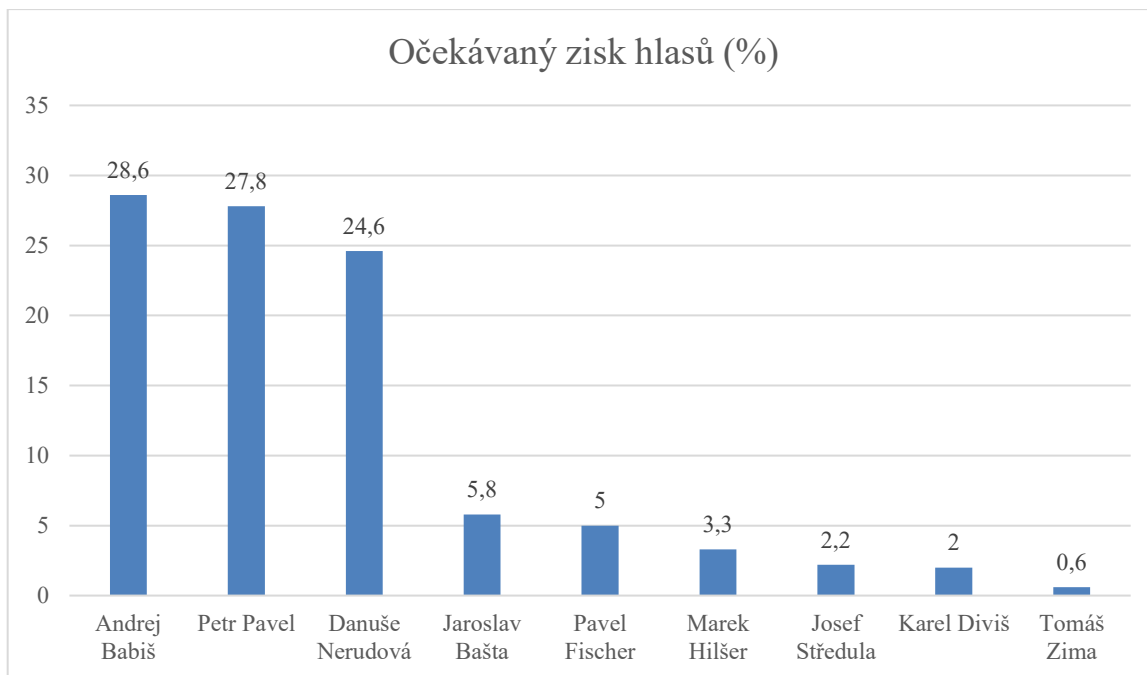

N = 1000

Zdroj: Median, 2022c

Výzkumná společnost Ipsos prosincový volební model nevydala. Poslední modely pak vyšly jen krátce před prvním kolem voleb.

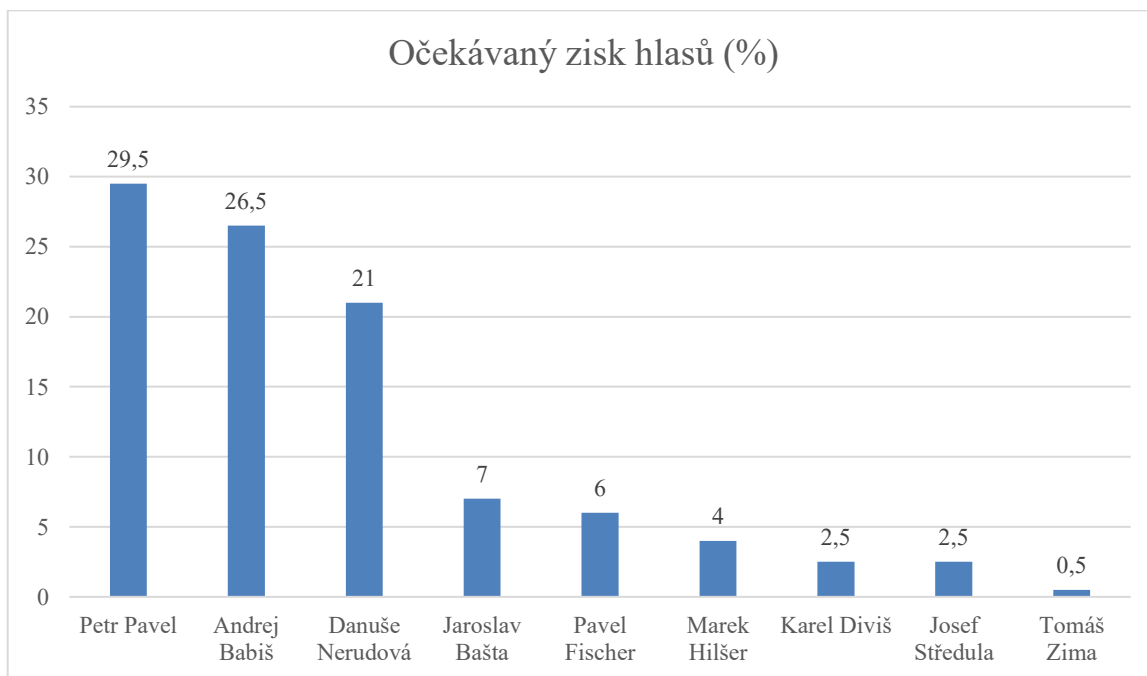
Graf 7. Model výzkumné společnosti Ipsos, data sbírána od 5. do 8. ledna 2023

N = 1067

Zdroj: Ipsos, 2023

Graf 8. Model výzkumné agentury Median, data sbírána od 5. do 9. ledna 2023

N = 1024

Zdroj: Median, 2023

Ze zde prezentovaných průzkumů můžeme pozorovat, že tři kandidáti, jmenovitě Petr Pavel, Andrej Babiš a Danuše Nerudová, byli již několik měsíců před termínem voleb

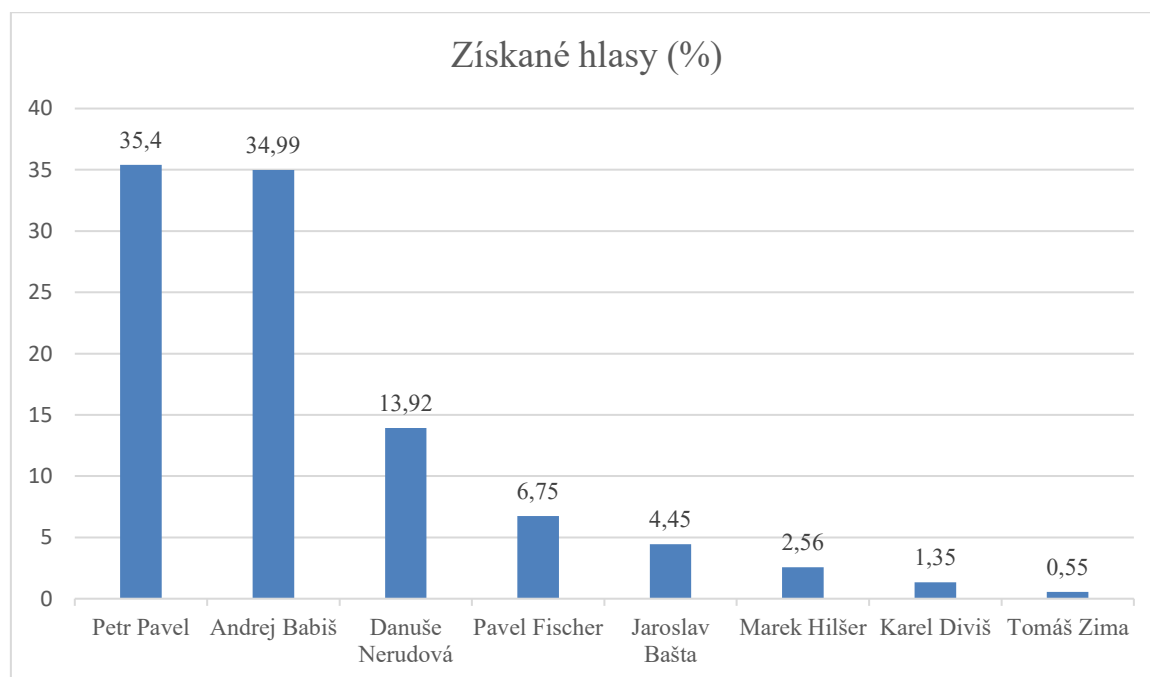

svými preferencemi poměrně výrazně vzdáleni od zbývajících kandidátů. Pavel, Babiš a Nerudová se v rámci volebních modelů pouze střídali v pořadí na prvních třech místech, ostatní kandidáti byli vždy poměrně výrazně za nimi. Preference kandidátů, jakými byl například Pavel Fischer či Marek Hilšer měly navíc spíše klesající tendenci. Josef Středula, jemuž volební modely vysoké šance na postup také nedávaly, dokonce 8. ledna 2023 během prezidentské debaty České televize oznámil, že ze své kandidatury na prezidenta odstupuje. Při této příležitosti také podpořil Danuši Nerudovou (Zelený, 2023).

2.5.3 Výsledek prvního kola volby prezidenta České republiky 2023

V rámci prvního kola volby prezidenta České republiky dosáhla volební účast 68,24 % (Český statistický úřad, 2023). Jeho výsledky vidíme na níže přiloženém grafu.

Graf 9. Oficiální výsledek prvního kola volby prezidenta ČR konaného od 13. do 14. ledna 2023

Zdroj: Český statistický úřad, 2023

Do druhého kola tak postoupili kandidáti Petr Pavel a Andrej Babiš, kteří se z hlediska počtu hlasů citelně vzdálili od zbývajících kandidátů. Pavel Fischer, Marek Hilšer a Karel Diviš, kteří se zmiňovali o volbě menšího zla, obsadili čtvrté, šesté a sedmé místo.

3. Praktická část

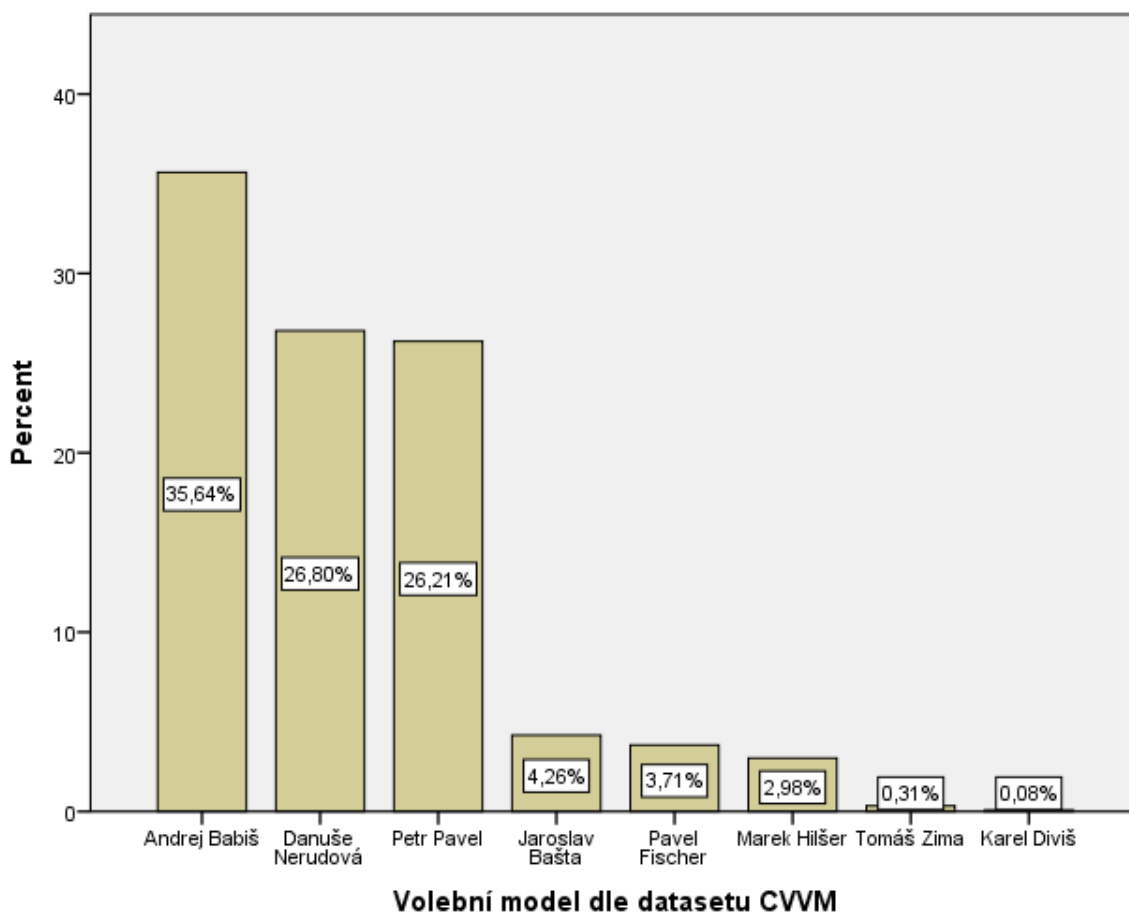
Tato kapitola se bude věnovat samotnému výzkumu. Jak již bylo zmíněno, primárním cílem práce je zjistit, v jaké míře se v prvním kole volby prezidenta České republiky 2023 objevovalo strategické hlasování.

3.1 Volební model dle zpracovávaného datasetu

Abych ukázal, s jakým datasetem v práci operuji, rozhodl jsem se hned v úvodu své analýzy zjistit, jak by vypadal volební model na základě odpovědí dotázaných respondentů. Zde je vhodné poznamenat, že na datasetu je aplikována váha, která byla nastavena přímo výzkumným týmem CVVM Akademie věd ČR. Ta by měla přispět k reprezentativnosti vzorku. Tato váha zůstala v první části analýzy zapnutá. Později dojde k jejímu vypnutí, až se tak však stane, čtenář na to bude upozorněn a tato změna bude patřičně odůvodněna. Pro tuto chvíli však váha zůstává aktivní. Připomínám také, že dataset je utvořen z odpovědí celkem 901 respondentů.

Ve chvíli, kdy bylo mým cílem vytvořit volební model z dostupných dat, byla pro mě klíčová otázka „Pokud k volbám půjdete, kterého kandidáta budete volit?“. Proměnnou jsem očistil o hodnoty představující neurčité odpovědi, jako například „nevím“ či „odmítl odpovědět“. Zůstali zde tak pouze ti respondenti, kteří uvedli konkrétní jméno kandidáta. Následně jsem tuto proměnnou rekódoval do proměnné nové, která již obsahovala pouze ty osobnosti, které nakonec na prezidenta republiky skutečně kandidovaly. Následovala vizualizace odpovědí.

Graf 10. Volební model dle datasetu Naše společnost 2022 - listopad

Zdroj: Autor

Vidíme, že volební model utvořený z údajů v datasetu se zásadně neliší od modelů citovaných výše. Pozoruhodným faktem je, že v porovnání s ostatními modely je zde o něco silnější Andrej Babiš. Důležitou informací však je, že, stejně jako v ostatních citovaných modelech, sledujeme výraznou vzdálenost mezi Andrejem Babišem, Danuší Nerudovou, Petrem Pavlem a zbývajícími kandidáty. Velmi nízkými preferencemi zde disponují kandidáti Tomáš Zima a Karel Diviš. Obecně lze konstatovat, že mnou využívaný dataset přichází se srovnatelnými výsledky s ostatními modely a je tak možné ho pro tuto práci považovat za vhodný.

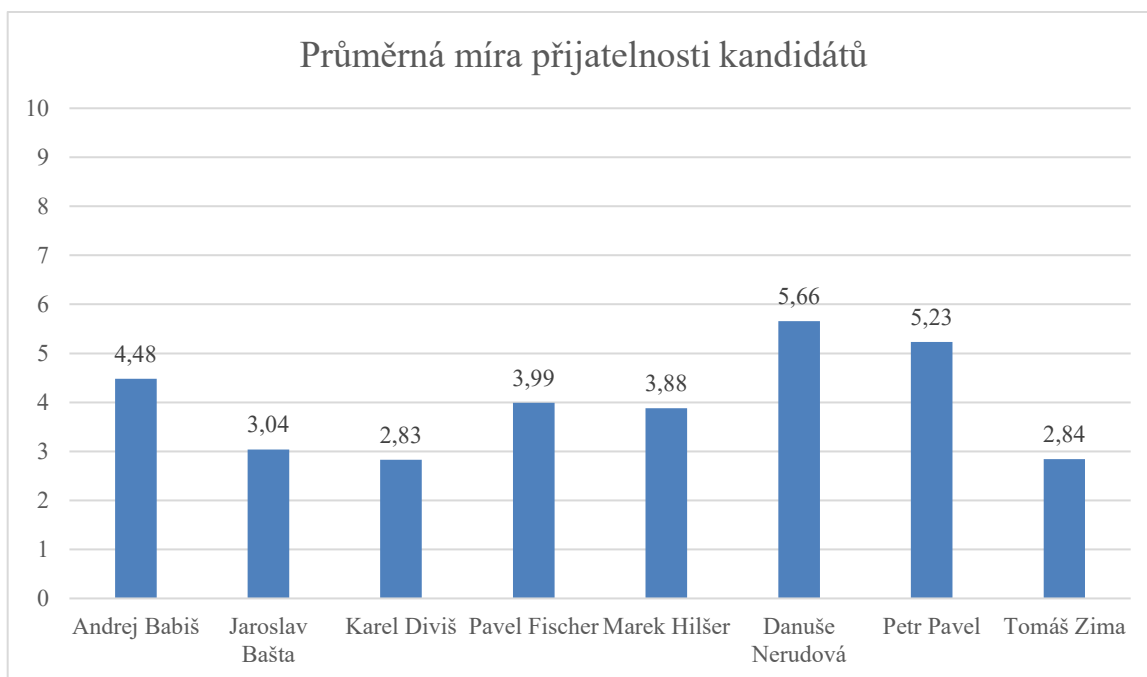
3.2 Průměrná míra přijatelnosti kandidátů

Jak již bylo opakovaně zmíněno, respondenti byli při sběru dat požádáni, aby jednotlivé prezidentské kandidáty ohodnotili na základě toho, jak jsou pro ně jakožto potenciální prezidenti přijatelní. Hodnota 0 zde znamená, že je kandidát pro respondenta zcela

nepřijatelný. Naopak hodnota 10 značí, že je pro respondenta kandidát zcela přijatelný. Jedná se tedy o jakousi stupnici.

Dalším krokem analýzy byla vizualizace toho, jak byli kandidáti průměrně hodnoceni.

Graf 11. Průměrná míra přijatelnosti kandidátů

Zdroj: Autor

Před samotnou analýzou tohoto grafu je důležité zmínit, že někteří kandidáti byli hodnoceni výrazně vyšším počtem respondentů než jiní. Nejvíce krát byl hodnocen Andrej Babiš, u něhož údaj na stupnici od 0 do 10 uvedlo 862 respondentů. U Karla Diviše tak učinilo pouze 474 respondentů a stal se tak kandidátem, který byl hodnocen nejméně krát. Tyto výsledky lze vysvětlit odlišnou známostí kandidátů napříč společností.

Graf zobrazuje průměrnou míru přijatelnosti jednotlivých kandidátů. Sledovat zde můžeme nízkou přijatelnost u všech kandidátů. Přes pomyslnou hranici hodnoty 5, která představuje střed stupnice a mohli bychom ji vnímat jako jakousi neutrální hodnotu, se dostali pouze dva kandidáti. Konkrétně šlo o Danuši Nerudovou a Petra Pavla. První jmenovaná získala hodnocení 5,66, které zde bylo nejvyšší. Na pomyslném třetím místě se v hodnocení přijatelnosti umístil Andrej Babiš, následovaný Pavlem Fischerem a Markem Hilšerem. Fischerovo a Hilšerovo hodnocení již však nepřesáhlo ani hodnotu 4. S průměrnými hodnotami 2,84 a 2,83 byli jako nejméně přijatelní hodnoceni Tomáš Zima a Karel Diviš.

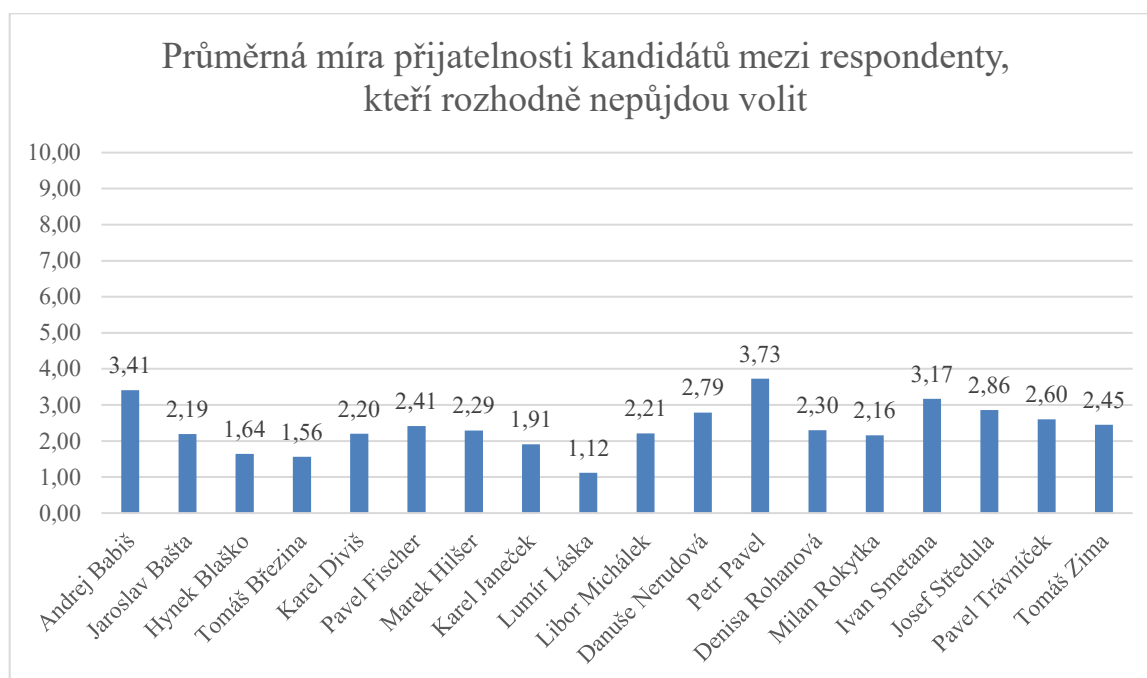
Pokud se zde zaměříme na modus, tedy nejčastěji objevující se odpověď, vidíme u všech kandidátů nejčastější hodnotu 0. Výjimkou je Danuše Nerudová, u níž byla nejčastěji se objevující hodnota 10.

3.2.1 Analýza hodnocení nevoličů

Hodnocení přijatelnosti jednotlivých osobností nám umožňuje sledovat ještě jeden zajímavý fenomén. Máme možnost sledovat to, jaké osobnosti považují pro roli prezidenta za přijatelné ti respondenti, kteří rozhodně nehodlají jít volit. Analýza hodnocení nevoličů nám umožní rozhodnout o platnosti hypotézy 6, která zní následovně: Ve zkoumaném vzorku nevoličů je jako nejvíce přijatelná hodnocena osobnost, která se nezúčastnila prvního kola volby prezidenta ČR 2023.

Za tímto účelem jsem se tedy zabýval výhradně těmi respondenty, kteří konstatovali, že „rozhodně nepůjdou k volbám“. Jedná se o 51 respondentů z původních 901. Vzorek tedy není nikterak velký, i tak je však možné, že nám přinese zajímavé výsledky. Lidé, kteří jsou rozhodnutí nejít volit, mohou být takto rozhodnutí z toho důvodu, že se jim žádný z nabízených kandidátů nezamlouvá, anebo se domnívají, že určitého kandidáta nemá smysl volit. Namísto toho, aby tak volili někoho, koho nepovažují za přijatelného, se rozhodnou nejít volit vůbec a rozhodnou se tak nevolit menší zlo. Za účelem analýzy tohoto jevu jsem se rozhodl sledovat průměrné hodnocení všech nabízených osobností, nejen těch, které se volby nakonec zúčastnily.

Graf 12. Průměrná míra přijatelnosti osobností dle respondentů, kteří konstatovali, že rozhodně nepůjdou v prvním kole volby prezidenta ČR 2023 volit

Zdroj: Autor

Primárním zjištěním analýzy výše zmíněného grafu je fakt, že očekávaní budoucí nevoliči hodnotí obecně všechny nabízené osobnosti velmi nízkou mírou přijatelnosti. Nejvyšší průměrné míry zde dosáhl Petr Pavel s hodnotou 3,73. Hypotéza 6 je proto neplatná, jelikož se jedná o osobnost, která na prezidenta skutečně kandidovala. Na pomyslném druhém místě se umístil Andrej Babiš. Překvapením je dozajista fakt, že třetí nejvyšší míru přijatelnosti, byť se jedná o pouhých 3,17, získal aktivista Ivan Smetana. Zde je však nutno zdůraznit malou velikost vzorku. Z výše zmíněných 51 očekávaných nevoličů totiž hodnocení od 0 do 10 udělilo Ivanu Smetanovi pouhých 22 respondentů, tedy jen 43,14 % očekávaných nevoličů. Z tohoto důvodu tak nelze z takového výsledku vyvozovat žádné zásadní závěry.

Z dostupných odpovědí předpokládaných budoucích nevoličů nesledujeme to, že by nevoliči měli mezi osobnostmi jakéhokoliv výrazného favorita. Neexistuje zde osobnost, kterou by preferovali a zároveň by tato osoba neměla šanci ve volbě zvítězit. Pokud by se zde taková osobnost našla, bylo by možné hovořit o strategickém chování nevoličů. Takové chování by spočívalo v tom, že by tito jedinci k volbě nešli kvůli tomu, že by neviděli šanci na zvolení jimi preferované osoby. Takový jev zde však na základě dostupných dat

nesledujeme. Lze tedy konstatovat, že nevoliči sledovaní v tomto vzorku jsou v zásadě upřímní.

3.3 Strategičtí voliči

3.3.1 Příprava vzorku

Následujícím krokem analýzy již bylo samotné hledání strategických voličů. Jak již bylo zmíněno v podkapitole 2.4 Operacionalizace, rozhodl jsem se při této analýze zabývat pouze těmi respondenty, u nichž bylo možné jasně určit jejich nejvíce preferovanou osobnost. Druhou podmínkou pro vstup do analýzy byl fakt, že respondenti jasně určili, kterého kandidáta hodlají volit. Pouze u těchto jedinců totiž známe všechna data, která jsou potřeba k získání objektivních výsledků.

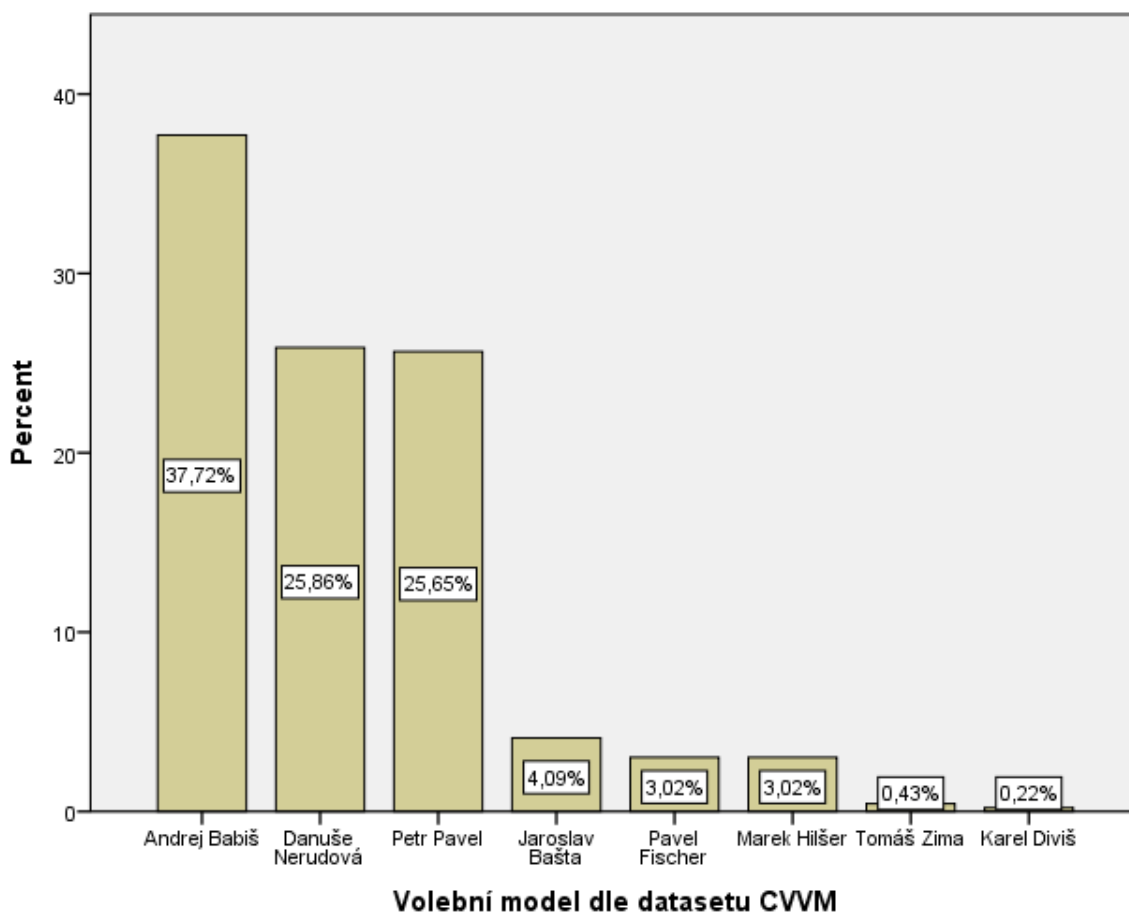
Ke zjištění, kterého kandidáta jednotliví respondenti hodnotili jako nejvíce přijatelného, byl využit Microsoft Excel, konkrétně funkce MAX, XLOOKUP a KDYŽ. Po vyčlenění všech respondentů s jasným nejvíce preferovaným kandidátem bylo možné jejich odpovědi srovnat s tím, koho hodlají skutečně volit.

Výše zmíněné očištění vzorku představuje zásadní krok v celé analýze. Byť jsem přesvědčen o tom, že se jedná o krok správný, jelikož s jistotou lze analyzovat pouze ty respondenty, u nichž jsou k dispozici veškerá potřebná data, uvědomuji si, že tato redukce mohla vzorek významově „posunout“ a způsobit tak to, že bude méně reprezentativní. Po očištění vzorku proto byly podniknuty následující dva kroky.

Váha, která byla do této chvíle na dataset aplikována, byla po očištění vzorku vypnuta. Vytvořena totiž byla s cílem dosažení reprezentativnosti původního vzorku, ten byl však zredukován a takto nastavená váha již na zredukovaný dataset není plně vhodná. Po učinění tohoto kroku je součástí zmenšeného vzorku celkem 492 respondentů.

Po vypnutí váhy následoval druhý krok, spočívající v ověření, zda se zmenšený vzorek významně nevychýlil od toho původního. Za tímto účelem byla utvořena nová verze již zmiňovaného volebního modelu, jež lze z datasetu vytvořit. Nyní však byl utvořen model pouze ze zmenšeného vzorku. Cílem bylo porovnat, zda se tyto dva modely od sebe liší. Nově vytvořený volební model může čtenář vidět níže.

Graf 13. Volební model dle zredukovaného vzorku 492 respondentů

Zdroj: Autor

Následně oba modely srovnávám v tabulce.

Tabulka 1. Srovnání volebních modelů

Jméno kandidáta	Andrej Babiš	Danuše Nerudová	Petr Pavel	Jaroslav Bašta	Pavel Fischer	Marek Hilšer	Tomáš Zima	Karel Diviš
Nezredukovaný dataset	35,64 %	26,80 %	26,21 %	4,26 %	3,71 %	2,98 %	0,31 %	0,08 %
Zredukovaný dataset	37,72 %	25,86 %	25,65 %	4,09 %	3,02 %	3,02 %	0,43 %	0,22 %
Změna	+2,08 %	-0,94 %	-0,56 %	-0,17 %	-0,69 %	+0,04 %	+0,12 %	+0,14 %

Zdroj: Autor

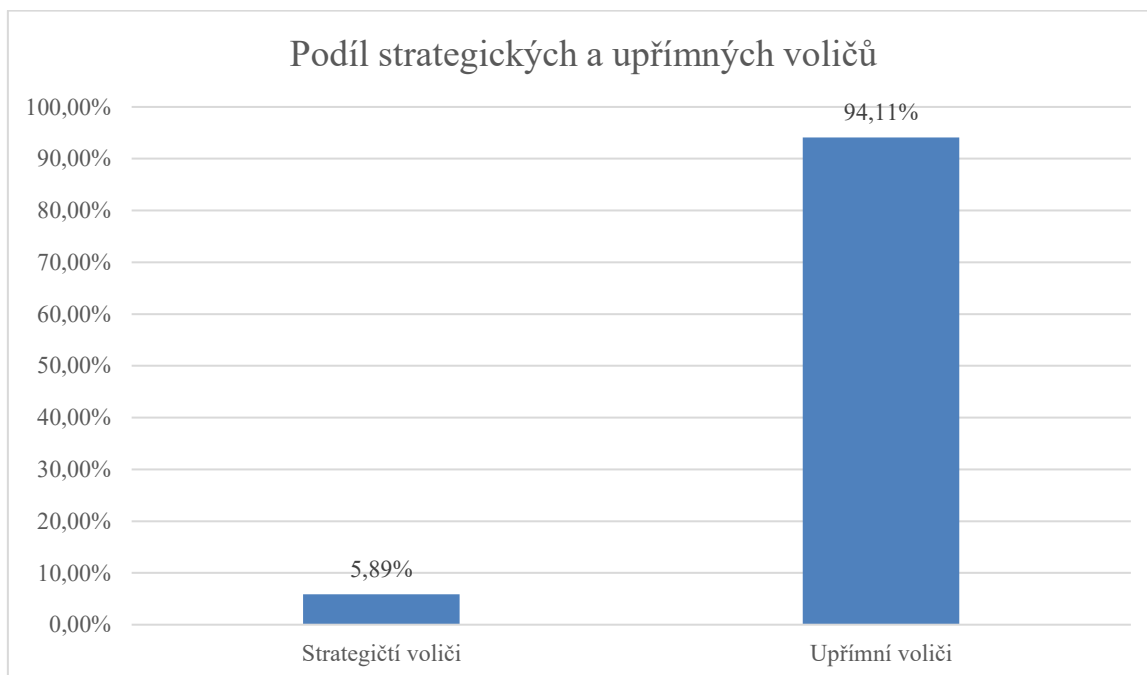
Obě verze datasetu nám přináší srovnatelné výsledky. Zároveň se nadále jedná o model, jež je možné srovnat s oficiálními volebními modely, které byly v práci citovány výše. Je přirozené, že jednotlivé modely nepřinesou plně totožné výsledky, podstatné však je, že nedojde k zásadnímu vychýlení volebních preferencí kandidátů. Z toho důvodu lze prohlásit, že se zredukovaným datasetem lze nadále pracovat a považovat ho pro účely tohoto výzkumu za validní.

3.3.2 Identifikace strategických voličů

Následovalo již samotné hledání strategických voličů ve zredukovaném vzorku. Po jejich identifikaci bylo možné zjistit jejich podíl ve vzorku.

Graf 14. Podíl strategických voličů ve zredukovaném vzorku

Zdroj: Autor

Ve zredukovaném vzorku čítajícím 492 respondentů se vyskytuje celkem 29 těch, kteří splnili operacionalizovanou definici strategického hlasování a lze je tak považovat za strategické voliče. **Podíl strategických voličů v tomto vzorku je tedy 5,89 %.** Tento výsledek nám umožňuje rozhodnout o platnosti hypotézy 1. Ta zněla následovně: Ve zkoumaném vzorku se nevyskytuje více než 10 % strategických voličů. Hypotéza 1 je tedy platná.

3.3.3 Analýza strategických voličů

Dalším zamýšleným krokem práce byla analýza strategických voličů. Jedním z cílů, který jsem si vytyčil již v tezi bakalářské práce, bylo zjistit, zda najdeme konkrétní demografické skupiny, u nichž se strategické hlasování vyskytovalo častěji než průměrně. S tímto cílem je spojena hypotéza 2, jež zní takto: Ve zkoumaném vzorku strategických voličů figuruje konkrétní skupina, jež je zde zastoupena nadprůměrně.

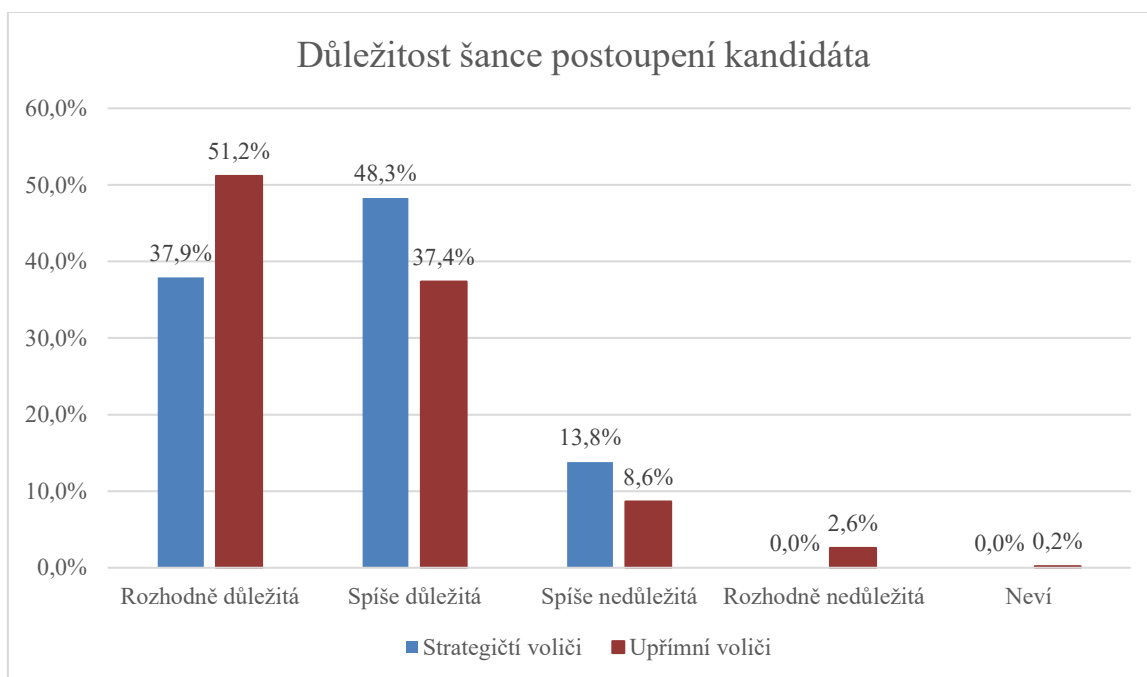
Vzorek 29 strategických voličů je však velmi malý a v průběhu analýzy dat došlo k signifikantnímu očištění datasetu, jež částečně pohnulo se zobecnitelností vzorku na celou

českou populaci. Domnívám se proto, že demografická analýza strategických voličů by nepřinesla objektivní výsledky. Právě z toho důvodu nejsem schopen objektivně hypotézu 2 ani přijmout, ani vyvrátit. V této podkapitole dále uvedu pouze základní demografické údaje, jimiž vzorek strategických voličů disponoval.

Ve vzorku strategických voličů bylo obsaženo srovnatelné množství mužů (51,7 %) a žen (48,3 %). Největší podíl strategických voličů (31 %) se nacházel ve věkové kategorii 40-54 let. Tato věková kategorie však mělo nejsilnější zastoupení (27,3 %) i v původním, nijak netknutém, váženém vzorku.

Za zmínku stojí odpovědi strategických voličů na otázky „Když se rozhodujete, jakého kandidáta na prezidenta v prvním kole těchto voleb volit, jak důležitá je pro vás jeho šance, že postoupí do druhého kola?“ a „Kdybyste měl/a možnost dát ještě záporný hlas kandidátovi, který je pro Vás nejméně přijatelný, komu byste ten záporný hlas dal/a?“. Díky odpovědím na tyto otázky se můžeme dozvědět další podstatné informace o strategických voličích týkajících se prezidentských voleb. První zmíněná otázka nám umožňuje rozhodnout o platnosti hypotézy číslo 3. Ta zní následovně: Postup zvoleného kandidáta do druhého kola volby je více důležitý pro vzorek strategických voličů než pro vzorek upřímných voličů. Za tímto účelem nyní srovnám odpovědi těchto dvou skupin v níže přiloženém grafu.

Graf 15. Důležitost šance postoupení kandidáta do druhého kola

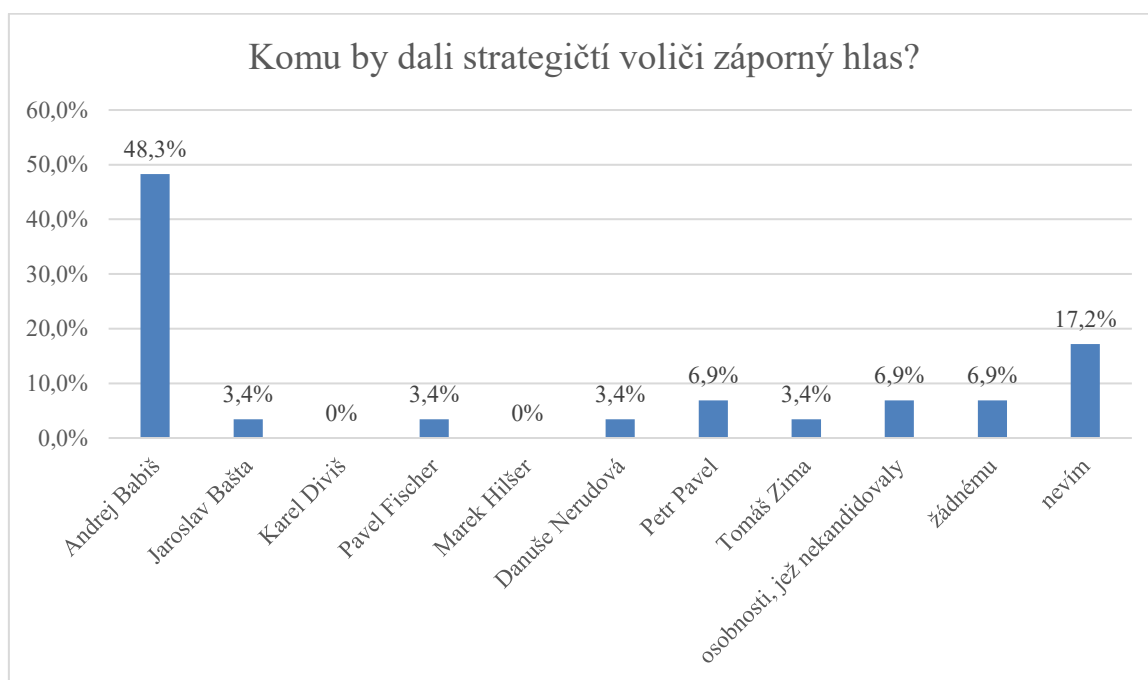

Zdroj: Autor

Sledujeme, že pro obě skupiny je šance na postup kandidáta do druhého kola volby důležitým faktorem. Mezi upřímnými voliči pozorujeme větší poměr respondentů, kteří postup jejich kandidáta považují za rozhodně důležitý. Naopak větší poměr respondentů, kteří toto považují za spíše důležité, najdeme mezi strategickými voliči. Celkem 86,2 % vzorku strategických voličů uvedlo, že je pro ně šance na postup kandidáta do určité míry důležitá. Co se týče vzorku upřímných voličů, zde celkem 88,6 % respondentů uvedlo, že je pro ně šance na postup kandidáta do určité míry důležitá. Byť jsou tedy odpovědi obou skupin srovnatelné, hypotéza 3 je neplatná, jelikož nepatrně více důležitý je postup voleného kandidáta do druhého kola volby dle dostupných dat pro vzorek upřímných voličů.

Druhá zmíněná otázka nabízí voličům možnost udělit některému z kandidátů pomyslný záporný hlas.

Graf 16. Kdyby měli strategičtí voliči možnost udělit záporný hlas, komu by ho udělili?

Zdroj: Autor

Zde je možné sledovat velmi nízkou popularitu Andreje Babiše, jemuž by záporný hlas udělila téměř polovina (48,3 %) vzorku strategických voličů. Zbývající odpovědi jsou rozloženy rovnoměrně.

3.3.4 Analýza hodnocení strategických voličů

U strategických voličů jsou pro nás z hlediska hodnocení přijatelnosti zajímavé primárně dvě hodnoty. Těmi jsou hodnocení osobnosti, které dal respondent nejvyšší hodnotu a hodnocení osobnosti, kterou respondent bude volit. Sledováním rozdílu mezi těmito dvěma hodnotami zjistíme, jak rozdílný byl respondentův názor na tyto dvě osobnosti. Čím větší rozdíl mezi hodnocením nejvíce přijatelné osobnosti a hodnocením osobnosti, kterou bude respondent volit, tím „větší zlo“ se respondent rozhodl volit.

Průměrný rozdíl mezi těmito dvěma hodnotami byl 2,76. Znamená to, že respondenti v průměru své nejvíce preferované osobnosti hodnotily o 2,76 bodů lépe, než osobnosti, které se rozhodli volit. Hodnota 2,76 představuje zhruba čtvrtinu rozsahu stupnice přijatelnosti.

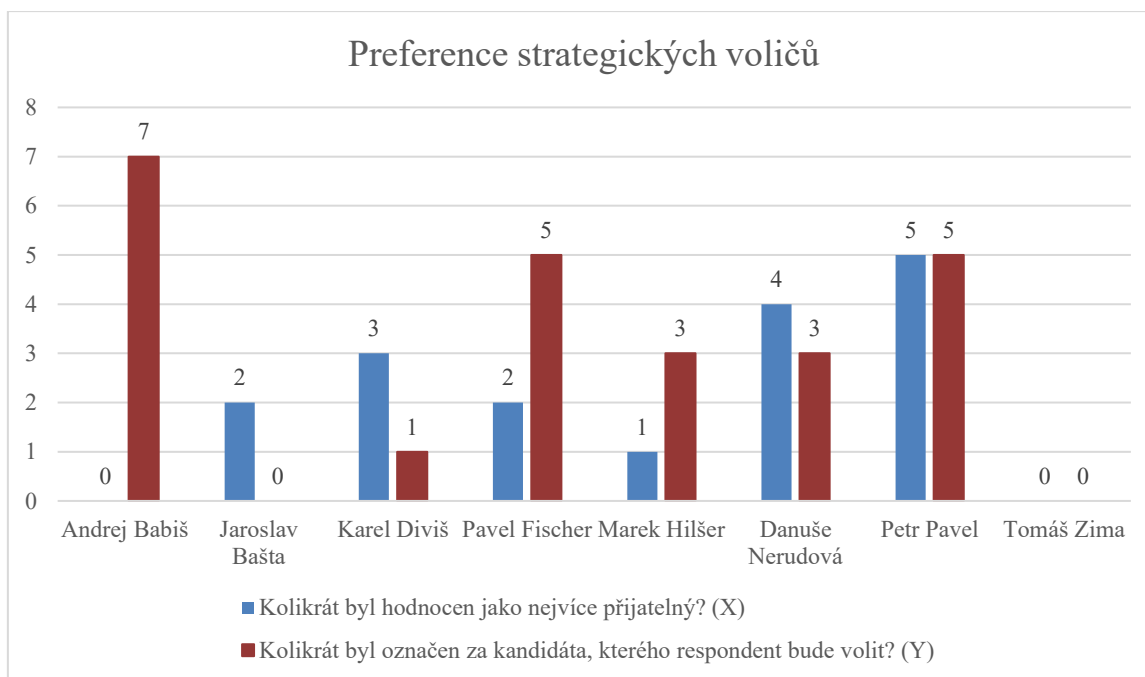
3.3.5 Vliv strategické volby na jednotlivé kandidáty

Dalším cílem práce je identifikovat kandidáty, kterým strategická volba v konečném výsledku voleb uškodila či naopak pomohla. S vlivem strategické volby na výsledky jednotlivé kandidáty se pojí hypotézy 4 a 5, jejichž znění zde pro pořádek zopakují. Hypotéza 4: Kandidáti, kteří se ve volebních modelech nacházeli na čtvrtém či horším umístění, dle dostupných dat obdrželi od strategických voličů méně hlasů, než kdyby strategičtí voliči hlasovali pro své nejvíce preferované kandidáty. Hypotéza 5: Kandidáti, kteří se ve volebních modelech nacházeli na prvním až třetím umístění, dle dostupných dat obdrželi od strategických voličů více hlasů, než kdyby strategičtí voliči hlasovali pro své nejvíce preferované kandidáty.

Za účelem rozhodnutí o platnosti těchto hypotéz sledujeme dvě metriky. První z nich je, kolikrát byl kandidát strategickým voličem označen za nejvíce přijatelného. Označujme tuto hodnotu nadále jako metriku X. Tou druhou je, kolikrát byl strategickým voličem označen jako kandidát, kterého bude volit v prvním kole prezidentských voleb. Tuto metriku nadále označujme jako Y. Nyní nás zajímají rozdíly mezi těmito dvěma metrikami.

Vzhledem k tomu, že cílem je sledovat ovlivnění výsledku samotných voleb, zajímají nás zde pouze ti kandidáti, kteří se jich nakonec skutečně účastnili.

Graf 17. Srovnání preferencí a skutečných voleb strategických voličů

Zdroj: Autor

Postup hledání kandidátů, kterým strategické hlasování na konečném počtu hlasů přispělo, je následující. Pokud je hodnota X nižší než hodnota Y, získal kandidát od strategických voličů více hlasů, než kdyby všichni hlasovali pro toho, koho považují za nejvíce přijatelného. Naopak pokud je hodnota X vyšší než hodnota Y, získal kandidát od strategických voličů ze stejného důvodu hlasů méně. Z důvodu malého vzorku strategických voličů považují za vhodné sledovat v tomto ohledu pouze výsledky těch kandidátů, u nichž byly hodnoty X a Y významně odlišné.

Kandidátem, u něhož sledujeme výrazný rozdíl mezi hodnotami X a Y, je Andrej Babiš. Mezi strategickými voliči nebyl jako nejvíce přijatelný hodnocen ani jednou. Naopak sedm strategických voličů sdělilo, že ho bude volit. Celkem 24,14 % strategických voličů tedy vyjádřilo záměr volit Andreje Babiše v prvním kole prezidenta České republiky 2023, přestože ho 0 % z nich považovalo za nejvíce přijatelného kandidáta. Z dostupných dat tak je možné konstatovat, že Andrej Babiš je osobou, které strategické hlasování pravděpodobně přispělo k vyššímu počtu získaných hlasů. Tato informace je pozoruhodná i v kontextu toho, co bylo zjištěno v podkapitole 3.3.3 Analýza strategických voličů. Připomínám, že 48,3 % strategických voličů by Andreji Babišovi udělila záporný hlas v případě, že by takovou možnost měla. Zde nyní sledujeme, že Andrej Babiš nebyl ani jedním strategickým voličem hodnocen jako nejvíce přijatelný. I tak se však jeví jako kandidát, který na strategické volbě nejvíce „vydělal“.

U dalších kandidátů nesledujeme významný rozdíl mezi hodnotami X a Y. O platnosti hypotéz 4 a 5 se mi tedy nepodařilo rezolutně rozhodnout. Hypotézu 5 lze označit alespoň za částečně platnou, jelikož Andrej Babiš dle dostupných dat obdržel od strategických voličů více hlasů, než kdyby strategičtí voliči hlasovali pro své nejvíce preferované kandidáty. Co se týče dalších kandidátů, z důvodu malé velikosti vzorku nepovažuji za vhodné vynášet definitivní závěry o tom, zda v důsledku strategického hlasování benefitovali či trátili. Mnou dostupný vzorek naznačuje, že k žádným dalším zásadním změnám v zisku hlasů v důsledku strategického hlasování pravděpodobně nedošlo. Určitou roli však podle dostupných dat mohl hrát vzájemný přeliv strategických voličů mezi jednotlivými kandidáty.

3.4 Shrnutí a diskuse výsledků výzkumu

Tato podkapitola se bude věnovat reflexi výsledků získaných v praktické části práce.

Jako první se zaměřím na samotný hlavní cíl výzkumu, tedy snahu zjistit, v jaké míře se strategické hlasování objevovalo v prvním kole volby prezidenta České republiky 2023. Za tímto účelem jsem po výrazném očištění datasetu zkoumal zredukovaný vzorek, jež činil 492 respondentů. Podařilo se mi identifikovat podíl strategických voličů v tomto vzorku – bylo zde objeveno 5,89 % strategických voličů. Tato míra je nižší, než míry objevené při zkoumání v Brazílii a Francii. V Brazílii byly vyzorovány dva typy strategického hlasování, oba spadající do kategorie *weak to strong* – hlasy voličů se zde přesouvaly od „slabých“ kandidátů k těm „silným“. Plutowski a kol. (2021) odhadují, že v prvním kole volby prezidenta Brazílie 2018 zde přibližně 7,8 % voličů hlasovalo touto strategií. Baujardová a Lebonová (2022) ve zkoumaném vzorku v rámci prezidentských voleb roku 2017 ve Francii objevily 6,98 % strategických neupřímných voličů.

Přestože je podíl strategických voličů v českém zkoumaném vzorku nižší, lze ho označit za srovnatelný s tím, co bylo naměřeno v Brazílii a Francii. Všechny tři výše zmíněné výzkumy však pracovaly s odlišným výzkumným designem a odlišnou velikostí zkoumaného vzorku. Srovnání je tak vhodné považovat spíše za orientační.

Zároveň lze také konstatovat, že pokud byla míra strategických voličů ve vzorku srovnatelná s mírou strategických voličů v celé populaci během voleb, byl dopad strategického hlasování a potažmo i „volby menšího zla“ na výsledek prvního kola volby prezidenta České republiky zanedbatelný.

Během analýzy strategických voličů bylo zjištěno, že tito voliči považují za důležité, aby jejich kandidát postoupil do druhého kola. 37,9 % strategických voličů uvedlo, že je to pro ně „rozhodně důležité“, dalších 48,3 % voličů konstatovalo, že je to pro ně „spíše důležité“. Srovnatelné hodnoty však bylo možné pozorovat i na vzorku upřímných voličů. Přestože tedy je pravdivým tvrzením, že strategičtí voliči považují postup jejich kandidáta do druhého kola za důležitý, nelze říci, že to považují za důležité ve větší míře, než upřímní voliči.

Zkoumaní respondenti při sběru dat hodnotili, nakolik jsou pro ně jako prezidenti jednotliví kandidáti přijatelní či nepřijatelní, a to na stupnici od 0 do 10, kdy 0 znamenala „zcela nepřijatelný“ a 10 „zcela přijatelný“. V mé práci byl zkoumán rozdíl mezi tím, jak strategičtí voliči hodnotili svého nejvíce preferovaného kandidáta a jak hodnotili toho, koho budou volit. Objeven byl průměrný rozdíl 2,76 bodů mezi těmito dvěma hodnotami.

Jako kandidát, jemuž strategické hlasování přispělo k většímu zisku hlasů, byl identifikován Andrej Babiš. Důvodem, proč se takto Andrej Babiš jevil, mohl být do jisté míry fakt, že jeho volební preference byly vyšší, než v prezentovaných volebních modelech výzkumných agentur Median a Ipsos. Z dostupných dat nelze o žádném z kandidátů konstatovat, že v důsledku strategického hlasování hlasy ztrácel. Andrej Babiš byl také zhruba polovinou strategických voličů označen za osobnost, které by dali záporný hlas, pokud by takovou možnost měli.

Přestože se mi nepodařilo jasně rozhodnout o platnosti některých hypotéz, podařilo se mi dosáhnout hlavního cíle výzkumu a dodat čtenáři i další cenné informace o strategickém hlasování v prvním kole volby prezidenta ČR 2023 a strategických voličích konkrétně.

Za hlavní limit výzkumu považuji fakt, že z důvodů uvedených ve stati práce proběhla analýza na vzorku 492 respondentů, což není vysoký počet. Očištění původního nezredukovaného datasetu přirozeně vedlo k tomu, že mnou objevené výsledky nelze zobecnit na celou českou populaci. Stejně tak i počet strategických voličů nebyl vysoký, což znemožnilo jejich bližší analýzu. Jak již bylo v práci zmíněno, kvůli malému vzorku nebyla využita inferenční statistika. V porovnání s původní tezí bakalářské práce se tedy jedná o změnu, jež má však pádný důvod.

Další z limitů výzkumu skýtá v časovém aspektu sběru dat. Data, jež byla v této práci analyzována, tazatelé sbírali od 11. listopadu 2022 do 9. ledna 2023. První kolo volby

prezidenta ČR proběhlo 13. a 14. ledna 2023. Lze proto argumentovat, že někteří dotázaní před samotnou volbou svůj postoj ještě změnili.

I přes zmíněné limity však považuji celý výzkum za validní, k čemuž přispěla i kvalitní data od výzkumného oddělení CVVM Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Podařilo se mi dospět k několika základním, překvapivým závěrům. Zkoumání strategického hlasování v České republice je neprobádanou disciplínou a svůj příspěvek do diskuse považuji za prospěšný. Domnívám se, že by bylo vhodné podobný výzkum provést na větším vzorku za využití lepších zdrojů, než jaké má k dispozici student bakalářského oboru. Výsledky pak mohou přinést další zajímavá data, jimiž lze obohatit veřejnou diskusi.

Nyní bych krátce doporučil konkrétní metody, jimiž by bylo možné problematiku strategického hlasování dále zkoumat. Jednou z variant by bylo poučit se z limitů této bakalářské práce a zrealizovat výzkum, jež by byl jakousi optimalizovanou verzí mé předlohy. Ideální by bylo zadat sběr dat libovolné výzkumné agentuře, samotný dotazník by se více zaměřoval na problematiku strategického hlasování. Mimo otázky, jež jsem pro tuto bakalářskou práci využil já, by zde mohly být také dotazy jako „Domníváte se, že je Vaše rozhodování při volbě ovlivněno i jinými faktory, než jen Vaším politickým přesvědčením?“ či „Domníváte se, že Vámi volený kandidát má šanci ve volbě zvítězit?“. Zajímavé by také bylo zaměřit dotazování na to, jak voliče při rozhodování ovlivňují předvolební průzkumy, jimž jsou vystaveni. Důležité pro tento způsob zkoumání je, aby sběr dat proběhl co možná nejkratší dobu před samotným konáním voleb a minimalizoval se tak časový úsek, v němž může respondent svůj názor změnit. Jak jsem již také zmínil, k lepší zobecnitelnosti dosažených výsledků by dopomohl větší zkoumaný vzorek. V případě dodržení výše zmíněných doporučení by pak při analýze dat bylo možné využít metody inferenční statistiky.

Další možnou variantou by bylo podniknutí experimentu provedeného přímo v terénu během voleb, podobně jako učinila Baujardová a Lebonová ve Francii (2022). Po vhození oficiálního hlasovacího lístku do volební urny by účastníci experimentu měli možnost vyplnit také experimentální lístek, v němž by označili, kterého kandidáta volí a zároveň by jednotlivé kandidáty ohodnotili na stupnici přijatelnosti od 0 do 10. Samotná identifikace strategických voličů by pak mohla proběhnout stejným způsobem, jako v této bakalářské práci.

Závěr

V této bakalářské práci byly představeny základní koncepty strategického hlasování a vliv volebních systémů na rozhodování voličů. Čtenář byl seznámen s volebními modely a výsledkem prvního kola volby prezidenta České republiky 2023. Praktická část práce se zabývala strategickým hlasováním v prvním kole volby prezidenta ČR 2023. Ve zkoumaném vzorku byl objeven podíl 5,89 % strategických voličů, tento údaj je srovnatelný s výsledky prezentovanými zahraničními výzkumy na toto téma. Z důvodů popsaných ve stati práce se mi nepodařilo identifikovat demografické skupiny, v nichž se strategické hlasování vyskytovalo častěji než v jiných. Vyzorováno bylo, že strategičtí voliči považují za důležitý postup jimi zvoleného kandidáta do druhého kola volby ve srovnatelné míře, jako upřímní voliči. Cíle identifikovat kandidáty, jež díky strategickému hlasování v konečném výsledku získali více či naopak méně hlasů, se podařilo dosáhnout částečně. Andrej Babiš se z dostupných dat jeví jako kandidát, jemuž strategické hlasování přispělo k vyššímu množství získaných hlasů v prvním kole volby prezidenta ČR 2023. Andrej Babiš byl zároveň identifikován jako kandidát, kterému by bezmála polovina vzorku strategických voličů udělila záporný hlas, pokud by takovou možnost měla. Čtenář byl také seznámen s limity výzkumu, jež v praktické části proběhl. Zmíněno a odůvodněno bylo i odstoupení od původně zamýšleného využití metod inferenční statistiky. Závěrem byly navrženy další metody zkoumání této problematiky.

Tato práce představuje prvotní snahu o zkoumání strategického hlasování na konkrétních prezidentských volbách v České republice. Přináší základní výsledky, jež lze využít jako vodítko pro další výzkum tohoto tématu. Domnívám se, že práce má pozitivní přínos primárně z toho důvodu, že poskytuje vhled do téměř neprobádané problematiky. Věřím, že pokud by téma bylo zkoumáno ve větším rozsahu a k dispozici by byl větší vzorek respondentů, kteří by navíc své odpovědi poskytovali jen krátce před samotným hlasováním, byla by taková práce velmi pozitivním příspěvkem do zkoumání strategického hlasování nejen v České republice, ale i v zahraničí. Pokud si závěrem mohu dovolit, uskutečnění takové práce bych rád doporučil.

Summary

In this bachelor thesis, basic concepts of strategic voting and the influence of electoral systems on voters' decision-making have been introduced. The reader was presented with

the polling models and the final result of the first round of the Czech Republic's 2023 presidential election. The practical part of the thesis focused on strategic voting in the first round of the Czech Republic's 2023 presidential election. A share of 5,89% of strategic voters has been identified in the examined sample, this result is comparable with the results of foreign research on this topic. Due to the reasons described in the body of the thesis, I was unable to identify the demographic groups in which strategic voting occurred more frequently than in the others. Strategic voters were found to consider their candidate's advance to the second round of the election to a similar extent as sincere voters. The goal of identifying candidates who received more or fewer votes in the final result of the election thanks to strategic voting was achieved partially. From the available data, Andrej Babiš appears to be the candidate who received a higher number of votes in the first round of the 2023 presidential election thanks to strategic voting. Andrej Babiš was also identified as the candidate to which almost half of the sample of strategic voters would give a negative vote if they had this option. The reader was also presented with the limits of the research that was conducted in the practical part. The withdrawal from the initially intended use of inferential statistical methods was also mentioned and justified. Lastly, further research methods were proposed to investigate this issue.

This thesis represents an initial effort to investigate strategic voting in a specific presidential election in the Czech Republic. It delivers basic results which may be used as a guideline for further research on this topic. I believe that my paper has a positive contribution primarily because it provides insight into an issue that is almost unexplored. I also believe that if the topic were to be investigated on a larger scale and a larger sample of respondents were available, who would, moreover, only provide their answers shortly before the actual voting, such work would be a very positive contribution to the research of strategic voting not only in the Czech Republic but also abroad. If I may be so bold as to conclude with this, I would be happy to recommend the undertaking of such work.

Použitá literatura

Primární zdroje a zkoumaný dataset:

Aldrich, J. H., Blais, A., & Stephenson, L. B. (2018). Strategic voting and political institutions. In J. H. Aldrich, A. Blais, & L. B. Stephenson (Ed.), *The many faces of strategic voting*, 1-27. University of Michigan Press; JSTOR.
<http://www.jstor.org/stable/j.ctvh4zhzr.4>

Antunes, R. (2010). Theoretical models of voting behaviour. *Exedra*, 4, 145–170.

Baujard, A., & Lebon, I. (2022). Not-so-strategic voters: Evidence from an in situ experiment during the 2017 French presidential election. *Electoral Studies*, 76, 102458.
<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2022.102458>

Behn, R. D., & Vaupel, J. W. (1984). The Wasted Vote Fallacy. *Journal of Policy Analysis and Management*, 3(4), 607–612. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/3324549>

Blais, A., Laslier, J. -F., & Van der Straeten, K. (2016). *Voting Experiments*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-40573-5>

Bochsler, D. (2017). The strategic effect of the plurality vote at the district level. *Electoral Studies*, 47, 94–112. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2016.11.019>

Cox, G. W. (1997). Making Votes Count: Strategic Coordination in the World's Electoral Systems (1st ed.). *Cambridge University Press*.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781139174954>

Fisher, S. L. (1973). The Wasted Vote Thesis: West German Evidence. *Comparative Politics*, 5(2), 293–299. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/421245>

Hájek, L. (2015). Strategické hlasování při volbách do Senátu Parlamentu České republiky. *Evropská volební studia*, 10(1), 3-13.

Chytilík, R. (2005). Volby 2004 a strategické účinky volebních systémů. *Středoevropské*

politické studie, 7(1), 13-25.

Chytilék, R., Lebeda, T., Šedo, J., & Čaloud, D. (2009). *Volební systémy*. Portál.

Kiss, Á. (2015). Identifying strategic voting in two-round elections. *Electoral Studies*, 40, 127–135. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2015.08.002>

Lebeda, T., Linek, L., Lyons, P., Vlachová, K., a kol. (2007). *Voliči a volby 2006*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Maškarinec, P. (2018). Strategic Voting in Slovak Regional Elections of 2013 and 2017: Evidence for Duverger's Law in Elections of Presidents of Regional Self-Government?. *Sociológia - Slovak Sociological Review*, 50(6), 697-726. 0049-1225. <https://doi.org/10.31577/sociologia.2018.50.6.26>

Morton, R. B., & Ou, K. (2015). What motivates bandwagon voting behavior: Altruism or a desire to win? *Behavioral Political Economy*, 40, 224–241. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2015.04.009>

Myatt, D. P. (2007). On the Theory of Strategic Voting. *The Review of Economic Studies*, 74(1), 255–281. <https://doi.org/10.1111/j.1467-937X.2007.00421.x>

Plutowski, L., Weitz-Shapiro, R., & Winters, M. S. (2021). Voter Beliefs and Strategic Voting in Two-Round Elections. *Political Research Quarterly*, 74(4), 852–865. <https://doi.org/10.1177/1065912920940791>

Schlegel, B. E., Stoetzer, L. F., & Kraft, P. W. (2023). When information is not enough for strategic voting. *Electoral Studies*, 86, 102692. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2023.102692>

Schmitt-Beck, R. (2016). Underdog Effect. In *The International Encyclopedia of Political Communication* (s. 1-5). <https://doi.org/10.1002/9781118541555.wbiepc014>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Kyselá, M., & Balíková, Z. (2022). *Naše společnost 2022 - Listopad (Verze V2)* [dataset]. CSDA. <https://doi.org/10.14473/CSDA/TLLRYK>

Von Neumann, J., & Morgenstern, O. (1944). *Theory of games and economic behavior*. Princeton University Press Princeton

Elektronické zdroje:

CNN Prima News (2023, leden 4.) JAROSLAV BAŠTA, KAREL DIVIŠ, MAREK HILŠER, PAVEL FISCHER, JOSEF STŘEDULA, TOMÁŠ ZIMA. *CNN Prima News*. <https://cnn.iprima.cz/porady/hleda-se-prezident/jaroslav-basta-karel-divis-marek-hilser-pavel-fischer-josef-stredula-tomas-zima>

Český statistický úřad. (2023). *Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 13.01. – 14.01.2023 (promítnuto usnesení NSS)*. Volby.cz. <https://www.volby.cz/pls/prez2023nss/pe2?xjazyk=CZ>

ČTK. (2022, prosinec 19.). Hilšer odmítl odstoupit z prezidentské volby, představil své vize. *Ceskenoviny.cz*. <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2300777>

Fischer, P. [@PavelFischer]. (2023, leden 6.). *Nenechte si namluvit, že se musíte řídit průzkumy nebo volit menší zlo. Volte srdcem* CZ [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/PavelFischer/status/1611284777637666816?lang=en>

Institut H21. (nedatováno). *D21 – Janečkova metoda*. ih21.org. <https://www.ih21.org/d21-janeckova-metoda>

Institut H21. (2019, červenec 25.). *D21 - Janečkova metoda*. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=9QVApPzg3n8&t=12s>

Ipsos. (2022, říjen 18.). *Ipsos: První kolo prezidentských voleb by v říjnu vyhrál Petr Pavel, na druhém místě by skončil Andrej Babiš* [Press release].

https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2022-10/Tiskov%C3%A1%20zpr%C3%A1va%20Ipsos_Prezidentsk%C3%BD%20model%20%C5%99%C3%ADjen%202022.pdf

Ipsos. (2022, prosinec 2.). *Ipsos: První kolo prezidentských voleb by v listopadu vyhrál Andrej Babiš* [Press release].

https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2022-12/Tiskov%C3%A1%20zpr%C3%A1va%20Ipsos_Prezidentsk%C3%BD%20model%20listopad%202022.pdf

Ipsos. (2023, leden 9.). *Ipsos: O vítězství v prvním kole prezidentských voleb by se týden před volbami utkali tři kandidáti* [Press release].

https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2023-01/Tiskov%C3%A1%20zpr%C3%A1va%20Ipsos_Prezidentsk%C3%BD%20model%20leden%202023_1.pdf

Median. (2022, listopad 11.). *VOLEBNÍ MODEL PREZIDENTI* [Press release].

https://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2022/11/Volby_prezident_2022_10_v02IC.pdf

Median. (2022, prosinec 9.). *VOLEBNÍ MODEL PREZIDENTI* [Press release].

https://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2022/12/Volby_prezident_2022_11_v05.pdf

Median. (2022, prosinec 21.). *VOLEBNÍ MODEL PREZIDENTI* [Press release].

https://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2022/12/Volby_prezident_2022_12_v04IC_PRO_MEDIA.pdf

Median. (2023, leden 9.). *VOLEBNÍ MODEL PREZIDENTI* [Press release].

https://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2023/01/Volby_prezident_2023_V12.pdf

Ministerstvo vnitra České republiky. (2023, leden 10.). *Přehled zaregistrovaných kandidátů (volba prezidenta republiky 2023)* mvcr.cz.

<https://www.mvcr.cz/volby/clanek/prehled-zaregistrovanych-kandidatu-volba-prezidenta-republiky-2023.aspx>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (nedatováno). *Sněmovní tisk 613 N.z. o volbě prezidenta republiky*. Psp.cz <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=613>

STEM. (2023, leden 9.). *PREZIDENTŠTÍ KANDIDÁTI DESET DNÍ DO VOLEB* [Press release]. <https://www.stem.cz/prezidentsti-kandidati-deset-dni-do-voleb/>

Vystrčil, M. (2022). *ROZHODNUTÍ PŘEDSEDY SENÁTU PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 27. června 2022 o vyhlášení volby prezidenta republiky [207]*. Praha: Senát Parlamentu České republiky

Zákon č. 275/2012 Sb., Zákon o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (2012). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-275>

Zelený, P. (2023, leden 8.). Středula se vzdává kandidatury na prezidenta, podpořil Nerudovou. *ct24.ceskatelevize.cz*. <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/stredula-se-vzdava-kandidatury-na-prezidenta-podporil-nerudovou-11906>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Okomentovaný syntax (dokument)

Příloha č. 2: Identifikace nejvíce preferovaných kandidátů jednotlivých respondentů (tabulka)

Příloha č. 3: Analýza hodnocení strategických voličů (tabulka)